

KUSTBON

NR 3
SEPTEMBER
1996
ÅRGÅNG
53

FÖRBINDELSELÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

FÖRBINDELSLÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

Utgiven av Kulturföreningen
SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

Ansvarig utgivare: Sven Salin
Redaktör: Agneta Klitter

Kustbons redaktion och SOV:s expedition:
Vikingagatan 25, 1/2 tr ned, 113 42 Stockholm
Öppettider: måndag - torsdag 9.00 - 14.00 (stängt i juli)
Tel: 08-32 48 78. Fax: 08-33 05 42

1996 utkommer Kustbon med 4 nummer.
Prenumerationspris: 260 kr helår
Kustbons och SOV:s postgiro 35 13 11 - 6

Annonspriser:

1/1-sida (170 x 260 mm) 1.500:-, 1/2-sida (170 x 128) mm 800:-,
2 sp x 128 (112 x 128 mm) 580:-, 1 sp x 128 (54 x 128 mm) 350:-
2 sp x 84 (112 x 84 mm) 500:-, 1 sp x 84 (54 x 84 mm) 300:-,
dödsannonser 250:-, bilaga 1.000:-/st.

Produktion: Nordreklam · Lindbloms · Realtryck

INNEHÅLL

2. Ledare av *Sven Salin*
3. Högtidligt öppnande av Esto 96
av *Ulla-Stina Rundgren*
5. Esto 96 Rapport från Tallinn
av *Ivar Boman*
6. Rågöbornas danslag på trettonde varvet
av *Arnold Lindgren*
7. Svenskbysidan Redaktör *Jörgen Hedman*
8. Utställningen Sverige-Estland av *Hans Lepp*
9. På bussresa genom Estland
av *Manfred Stenberg*
10. Den estlandssvenska kartan 3:
Harrien öster om Packer av *Göran Hoppe*
11. Notiser
15. Debatt
15. Svensk dag i Tallinn 3 juni
av *Margit Rosen Norlin*
16. Om pappa Johannes av *Hans Lepp*
18. SONG-kören på Barnens Ö
av *Helle Rosenborg*
19. Bokanmälan av *Jörgen Hedman*
20. Föreningsnytt
20. Jaa, nu flyttar vi!
22. Familjenytt
22. Bemärkelsedagar

Omslagsfoto:

Gustav II Adolfsstatyn i Dorpat, står som en av de främsta symbolerna för svensk-estniska relationer. Den nuvarande statyn avtäcktes av kungaparet 23 april 1992 i samband med det svenska statsbesöket.

Varför flyttar SOV?

Det är många som undrar varför SOV flyttar från Vikingagatan, nu när man lärt sig hitta dit. Allt tycks ju fungera bra, fina utställningar, bra sammanträdesrum och en expedition som fungerar. Folk har lärt sig adressen, telefon- och faxnummer och lokalerna ligger nära tunnelbanan och pendeltåg. Vårt svar är att lokalerna måste anpassas till verksamheten och inte tvärtom. Det har hänt så mycket på 90-talet, att lokalerna inte mer är ändamålsenliga. Låt mig peka på några av dessa förändringar som gjort det nödvändigt för oss att skaffa andra och större lokaler. Efter Estlands frihet och jordreformen och möjligheten för oss estlandssvenskar att återfå våra gårdar och vår jord konstaterade vi ganska snart i SOV:s styrelse att en kulturförening som SOV inte har kompetens och kapacitet att hantera dessa frågor. Därför bildades hembygdsföreningarna, som har till uppgift att förhandla direkt med respektive kommun i Estland och tillvarata medlemmarnas intressen. Dessa hembygdsföreningar behöver utrymmen för sammanträden, arbetsplatser och arkiv. På Vikingagatan finns utrymme bara för ett sammanträde åt gången. Ofta har SOV:s sammanträden kolliderat med byalag, hembygdsföreningens eller SONG:s styrelsesammanträden. Om vi inte hade löst lokalfrågan gemensamt hade i varje fall de största hembygdsföreningarna sökt sig till egna lokaler på stan. På Roslagsgatan har vi möjlighet att hålla flera sammanträden samtidigt och dessutom bereda arbetsplatser åt de två största hembygdsföreningarna. Därigenom kan vi etablera ett ännu närmare samarbete mellan SOV och hembygdsföreningarna - helt enligt verksamhetsplanen för 1996.

På samma sätt förhåller det sig med SONG, vår ungdomsförening. SONG har också utökat sin verksamhet bl a genom SONG-kören och de olika resorna till Estland och planeringen för den gemensamma julfesten. Vikingagatan har inte erbjudit en bra övningslokal för SONG-kören som därför ofta har fått söka sig till andra lokaler. SONG behöver också utrymme för arbetet med SONG-häftet, för styrelsemöten och andra aktiviteter. På Roslagsgatan kan vi erbjuda allt detta och därigenom förhoppningsvis åstadkomma ett ännu närmare samarbete mellan SOV och SONG i syfte att så småningom integrera de båda föreningarna.

Andra verksamheter som tillkommit på 90-talet är t ex Ormsö Kyrkofond, Fonden och styrelsen för Aibolands Museum och Fonden för S:t Mikael's Svenska kyrka i Tallinn. Även dessa verksamheter kräver utrymmen för sammanträden och arkiv. Dessutom har intresset för släktforskning ökat påtagligt. Vårt arkiv på Vikingagatan och möjligheterna att utnyttja mikrofilm och dokument av olika slag i arkivet är helt otillräckliga. Vi har också tvingats hyra ett extra förråd i Bredäng för våra böcker och publikationer. Detta kan nu avvecklas. På Roslagsgatan får vi betydligt större och bättre arkivutrymmen och kan ha allt material samlat. Flera aktiviteter kan pågå samtidigt utan att störa varandra. På Roslagsgatan har vi också möjlighet till större samlingar dels i vårt eget sammanträdesrum, dels i angränsande lokaler. Vi har i SOV:s styrelse varit eniga om att dessa lokaler är betydligt bättre anpassade för vår verksamhet in på 2000-talet och vi har stöd för detta av styrelserna i Ormsö och Rickul-Nuckö hembygdsföreningar och i SONG. Trots

FOTO: NILS LAGMAN

Högtidligt öppnande av ESTO-96

Klockan 13.30, söndagen den 4 augusti 1996, var jag och cirka 1.999 personer ytterligare på borggården i Stockholms Stadshus. Vädet var strålande och utanför på Riddarfjärden sprudlade vattenfontänerna. Estlandssvenskar och ester från jordens alla hörn hade samlats. Mitt i Vattenfestivalsyran öppnades kulturfestivalen ESTO-96. Hugo Mickelin som var SOV:s representant i ESTO hade fått reserverade platser så jag hade äran att sitta endast en meter från Estlands president. Bredvid mig satt en säkerhetsvakt från presidentens uppvakning.

Så inleddes programmet av Madam-kvartetten (Liisu Jaanivald-Åkerberg, Monika Lidholm, Anna-Karin Sköld och Elisabeth Lysell-Bjermkvist) som spelade Uvertyr av Toomas Tuulse. Sven Hansson, ordföranden för ESTO-96-kommittén kom härnäst och talade bl.a. om de olika estniska kulturfestivaler

som ägt rum sedan 1972. Till ESTO 80 kom t.ex. en ny flagga och nu 1996 ska för första gången ESTO äga rum i Tallinn dit man förflyttar sig efter två och en halv dag i Stockholm. Sven Hansson sade också att han i sitt arbete med ESTO hade noterat att "frihetskravet aldrig har mattats".

Sen kom en fanfar "från ovan" (från en nisch högre upp på Stadshuset). Öppningsfanfar av Toomas Tuulse. President Lennart Meri eskorterades till talarstolen av en flicka med krans i håret och en vacker bukett överlämnades till hans hustru. Kortfattat och sammandraget sade presidenten: "Esto-festivalen söker en ny roll. Våra sångfestivaler har lärt oss att samarbeta. Nu fortsätter ESTO i det estniska frihetslandet. Världen behöver ESTO. En nation kan bara luta sig mot sig själv, klara sig själv. Tack för att alla länder stöder Estlands hopp. Det är en ära för mig att öppna ESTO. Välkomna till ESTO och välkomna till Estland."

Fanfar. Ordföranden för Stockholms Stads kommunalfullmäktige Ingemar Ingevik talade om den öppenhet som finns mellan Sverige och Estland samt det gemensamma intresset av att utveckla handel, kultur m.m. över Östersjön. Bra inpassat tidsmässigt slog klockorna i Stadshustornet två slag (vilket Ingemar Ingevik säkert noga räknat ut) som en symbol för Sveriges och Estlands samarbete. Han avslutade sitt anförande med att gratulera programkommittén till ett bra program.

Mikko Pulkkinen, operasångare sjöng därefter Bröllopsång av Eduard Tubin-Kalju Lepik och en Folkvisa.

12-åriga Gina Gustavsson, elev vid Stockholms Estniska Skola läste sin dikt "Längtan hem". Leane Parik framförde sin egen sång "Att finna sin plats på jorden".

Dags för vår egen ordförande Sven Salin. Han uttryckte sin glädje över att få framföra en hälsning från estlandssvenskarna. Ester och estlandssvenskar har mycket gemensamt och har ofta samarbetat. Senast reste vi tillsammans minnesmärket Frihetens port, som tack till Sveriges folk, som visade oss humanitet och tolerans. Sven Salin berättade om estlandssvenskarna och vad som åstadkommit när det gäller dokumentation och litteratur. Han avslutade med några rader ur Prologen Estlands svenskar - uppbrott, hemkomst av Sven Ahlström:

"En cirkel är nu sluten.
Våra barn har fredligt integrerats här i riket.

Men länge än som verklighet som saga skall trådar vävas in i en tapet till mörka stråt som är vårt släktes särart."

Hugo Mickelin tolkade sedan Sven Salins tal till estniska.

Endel och Hjalmar Enggrön spelade dragspel och efter det dansade Kassari folkdanslag till ett potpurri av estniska folkdanser.

Eha Laine Kask, f.d. elev vid Estniska Skolan talade till sist om längtan till ett fritt fosterland. ESTO har nu äntligen hittat hem.

Till slut sjöngs Estlands och Sveriges nationalsånger.

Och sen ilade jag vidare till Jakobs kyrka.

Ulla-Stina Rundgren

dessa ökade lokalytor och förbättringar blir hyreskostnaden för SOV lägre än för närvarande. Lokalerna på Roslagsgatan och hur man tar sig dit beskrivs närmare på annan plats i detta nummer av Kustbon. För att Du skall ha möjlighet att bekanta Dig med lokalerna inbjuder vi till Öppet Hus lördagen den 23 november kl 13-16. Vi hoppas att vi då har kommit i ordning något så när, även om inte allt finns på plats. Vi bjuder på förfriskningar. Välkommen någon gång mellan kl 13 och kl 16! (Se särskild annons)

Sven Salin

Estlandssvenskarnas program den 5 augusti på Scalateatern...

Manfred Strickman och Endel Enggrön.

Efter att ha sålt biljetter ute i foajen, ca 100 betalande kom, gick jag in i salongen. Kom i lagom tid för att höra vår ordförande Sven Salins öppningstal "Estlandssvenskarna förr och nu". "Estlandssvenskarna har funnits i Estland i över 700 år. Hela tiden har de försökt bevara sitt språk, sin kultur och sina fri- och rättigheter. I över 50 år har estlandssvenskarna nu levt i Sverige, blivit svenska medborgare, skaffat sig arbete och utbildning och integrerats i det svenska samhället. Nya generationer av estlandssvenskar har vuxit upp - som svenskar eller estlandssvenskar? En del av vår kultur har vi bevarat och det vill vi visa genom vår utställning, våra sånger och danser. Vår kulturförening SOV lever vidare, en ungdomsförening Svenska Odlingens Nya Generation (SONG) har bildats. Vår tidskrift Kustbon utgör fortfarande en förbindelselänk. Vi står nu vid ett vägskäl: Kommer den nya generationen att känna en samhörighet med sin forna hembygd och med estlandssvenskarna?" Mer om detta kan man läsa i Sven Salins artikel i Kustbon 2/96, ur vilken Sven också gjorde några citat.

S:t Olofsdagen firades på Ormsö nu i sommar. Då var bl.a. Sven och den

svenske biskopen Henrik Svenungsson där. Vi som satt i salongen fick hälsningar från Maria Murman. Sven Salin avslutade sitt anförande med att läsa några rader ur Sven Ahlströms dikt Viking och bonde:

"Jag vill ej trötta nu med historik, blott tala om att esterna och vi haft goda skäl att inbördes ha fred. Idag finns estlandssvenskarna hos er i Sveriges land, och ingen kan nu se på oss och säga: Du hör inte hit, jag hör det på ditt tal och ser det på ditt sätt." samt ur prologen skriven för Hembygdssdagen på Skansen den 27 augusti 1994, också av Sven Ahlström.

Martina Enggrön sjöng sedan till ackompanjemang på piano av Ingrid Mickelin-Fredriksson. Liten vätte, Jag unnar Dig ändå allt gott, Om dagen vid mitt arbete, Allt under himmelens fäste, Kristallen den fina och Ack djupaste himmel.

Svante Lagman och Styrbjörn Bergelt spelade låtar från Ormsö, Nuckö och Svensk-Finland. Sven Salin hade berättat att tagelharporna förr av väckelsepredikanterna betraktades som ett syndens instrument och förstördes. Några bevarades ändå och detta säregna instrument trakterades med bravur.

Så kom Junne Öman med sin fiol. Oh, Fischerin du kleine, Gammal bröllopsvals, Polka, Hoppsavals, Uppbouleiken, Bruleiken, Kockleiken och Vealeiken. Junne fick fart på oss alla, när han spelade sitt sista inslag, med taktfasta handklappningar.

Dags för ett anförande av SONG-ordföranden Monica Ahlström, som berättade om hur SONG arbetar för att få de estlandssvenska ättlingarna att veta mer om sitt ursprung. Temadagar anordnas med mat och sång, julfester för alla men mest med inriktning på de allra yngsta, resor till Estland. Och så finns ju SONG-kören som under dirigent Helle Lemmik-Rosenborg sjöng Ongdomsminner, Festn, Jag vet en dejlig rosa, Kast kappan e kärre, Flickarna å piana samt slutligen en nyskriven text av Sven Ahlström till melodin "Den vita duvan". "Vi är sista ledet - söner och döttrar från ett förhärjat land, ..."

Hugo Mickelin vår egen förträfflige ESTO-96-general refererade på estniska vad Sven Salin och Monica Ahlström hade sagt. Pianot kom åter till användning när Martina Enggrön spelade Regndroppspreludiet av Chopin.

Dags för Rågöbornas danslag med Ragnar Rosenborg i spetsen och musik av Rågöspelmännen Hjalmar Enggrön och Manfred Strickman. Reinländer, Mustapeaga plika (den svarthåriga flickan), Runöpotpuri m.m., m.m. Ett mycket uppskattat inslag som drog ner applåder vilka renderade i ett extranummer, trots att det var så varmt och luften tröt.

Det hela slutade med att spelmännen Endel och Hjalmar Enggrön samt Manfred Strickman spelade Rågöbornas första vals, Vippalpolka. Flera valser. Tjo och tjim och glädje.

Joo, dom kan ju en hel del.

Sen avslutade vi med att unisont sjunga Modersmålets sång.

Och sen gick jag till Norra Latin och redovisade kassan.

Ulla-Stina Rundgren.

FOTO: NILS LAGMAN

Rågöbornas danslag.

FOTO: JÖRGEN HEDMAN

Överst t v: Estlands president Lennart Meri besökte utställningarna i CCC.

Till höger: Erik Schmidts målning "Flykten", som beundrades av många besökare.

Nedan: Bakom SOV:s bokbord syns här fr v Hugo Mickelin, Margareta Hammerman, Armilde Mickelin, Lennart Strömkvist, Jörgen Hedman och Herman Treiberg.

...och på CCC

Med anledning av ESTO ordnades ca 20 utställningar, därav 4 estlandssvenska:

SOV/SONG, Svenskbyborna och Rickul/Nuckö hembygdsförening samt Uppsala studentförenings talkosällskap. Allt visades i CCC konferenscenter.

Före utställningen

En dag i mitten av juli var jag inofficiellt tillbaka från min semester. På Vikingagatan påbörjades då arbetet med utställningsmaterialet till Norra Latin. Arkivgruppen anlände och här blev ett skrivande, klippande och klistrand. Vi skrev texter, vi skrev om dom (stavas det verkligen så här?), ni byggde träställningar, monterade och satte fast bilder och texterna på planscher. Det blev långa dagar, men det var livat och glatt. Johan Landman tillverkade en träställning som han monterade på biltaket. Den fraktade han Erik Schmidts stora tavla i, såklart det gick bra när han hade hand om det.

Tack Sven Svärd, Bertil Björk, Hjalmar Stenberg och Herman Treiberg för att jag fick vara med er och lära mig så mycket. Så här efteråt har jag hört att urställningen rönt mycken uppmärksamhet och det förstår jag så mycket arbetet som ni ägnade åt den.

När utställningen var slut och ni hade packat upp och redovisat kassan försvann ni till välförtjänt vila. Men vad tyst det blev, och tomt! Nu återstår bara för mig att skura golvet rent från lim så man inte fastnar med skorna.

Ulla-Stina Rundgren

Rapport från Tallinn.

ESTO-96 festligheterna har inte minst tack vare strålande, varmt väder blivit en stor succé. En av höjdpunkterna var balen den 9 augusti i mässhallarna i Pirit, Tallinn. 1.500 sittande bordsgäster fick uppleva en oförglömlig kväll. Våra kyrkosångare, operasångarna Sirje & Vaino Puura hade fått den stora äran att vara sjungande värdar. En "salig" blandning av olika nationaliteter med "rötter" i Estland var representerade - vid min makas och mitt bord (12 personer) folk från USA, Norge och Italien. Många tårar trillade när barndomsvänner, som inte mötts på mer än 50 år åter fann varandra "hemma" i Estland där man en gång lekt barndomens lekar tillsammans. Under samtliga fyra ESTO -96-dagar i Tallinn har vår kyrka haft kaffe-

bordet dukat och alla gäster, som haft spontan lust att sjunga eller spela något instrument har förljuvat vår samvaro över alla gränser med folk från alla världsdelar.

Den svenska fanan, som så stolt och fagert vajar vid vår kyrkoport har inbjudande lockat folk in i vår kyrka, som sjuder av liv. Från Karlskrona har två fartyg ur den 31:a kustkorvettdivisionen gjort Tallinn den stora äran med ett besök under ESTO -96-dagarna och det har varit en stor glädje för oss att ha de stiliga mannarna på besök.

Den pågående utställningen i vår kyrka om estlandssvenska museet i Hapsal har väckt stor uppmärksamhet och intresserade köar...

Ivar Boman

Rågöbornas danslag på det trettionde varvet

Till estlandssvenska hembygdsdagen 1966 i Saltsjöbaden kom en samlad grupp rågöbor. De kom för att visa upp rågödanser som de sedan våren flitigt inövat. Detta blev stommen till det danslag som nu dansat igenom sitt trettionde år.

Jubileumsåret 1996 bjöd på två minnesvärda tilldragelser. 24-28 maj var danslaget på turné i Estland. 24 maj gavs en uppvisning i Gamla Stans Musikkhus i Tallinn och den 27 maj uppträdde danslaget på Svensktorget i Hapsal.

Dessutom kunde vi den 25 maj tillsammans fira pingstafton på Lilla Rågö. På strandbrinken vid Lillbyn ringlade skaran ut i Rågö krokdans. Så skedde här förr, när bröllop firades i gårdar och hus som inte längre finns. Ain Sarvs och Ragnar Rosenborgs oppoffrande insatser borgade för att det blev en lyckad resa till deltagarnas förtjusning.

Den andra händelsen blev ESTO -96 firande i Stockholm. (Dessemellan firade danslaget de 30 åren med att samlas till fest på Björkö i Roslagen den 15 juni.) Hugo Mickelin, som var den estlandssvenska draghästen i festivalkommittén, hade engagerat spelmännen bröderna Enggrön till invigningen vid Stadshuset och hela danslaget till föreställningen på Scala teatern "Estlandssvenskarnas kulturarv". Och visst värmer det, när en publik, som hunnit se oss ett otal hembygdsdagar och jubiléer, alltjämt kommer fram och spontant uttrycker sin förtjusning och säger uppskattande ord. Då vill man faktiskt glömma att medelåldern i danslaget är hög och att det som började för trettio år sedan också har ett slut. Våra återkommande upprop till breddning av danslaget utöver hela estlandssvenska fältet har klingat ohörda. Undantaget är Ulla och Bertil Björk, Runö, som de senaste åren har varit en betydande tillgång. Att dansen alltjämt är i gång och fångar publik får kanske främst tillskrivas tre saker:

1) den oförtrutliga dansledaren Ragnar Rosenberg,

2) de uthålliga veteranerna Alice Viklund, Hjalmar Enggrön, Hjalmar Stahl, Inger och Sigge Österdahl, Adele och Bror Svedberg, Aina och Einar Mählberg samt

3) de senaste årens räddande tillskott Nils Sjölund och systrarna Gun Pella och Ulla Stjernberg.

Med saknad minns man de som lämnat oss för alltid, veteranerna Rudolf Sjölund, Olof Rosenberg, Verner Sydman och Irene Pella samt Manfred

Rosenborg och Albert Lindgren som en tid medverkat. Förtjänstfulla veteraner, som av olika orsaker inte längre aktivt deltar är Ingeborg Andersen (en av grundarna 1966), Karin Ericsson, Sigrid Öström, Osvald Stahl, Linnea Stahl, Anna-Lisa Österholm, Linnea Kreuger och Ellen Luther. Dessemellan har många andra medverkat (och medverkar) längre och kortare tider.

Men grunden i det hela är ändå musiken. Till all lycka har vi traditionsbärande spelmän från Rågö. De som hanterat spelen är Rudolf Sjölund, Endel och Hjalmar Enggrön, Herbert Stahl och Christer Svedberg. Även Korkis-spelmannen Manfred Strickman har ofta medverkat.

Med åren har det hunnit bli en hel samling uppvisningar alltifrån hembygdsdagen i Saltsjöbaden över Ernst Idlas föreställning 1968 i Eriksdals hallen, vidare över folkdansfester, stämor, jubiléer, över orter som t ex Linköping och Åland till ESTO -96 på Scalateatern i Stockholm. Höjdpunkten nåddes med deltagande i folklorefestivalen BALTICA -89 i Estland.

Om vi nu inte orkar hålla på tills vi fyller 100, kan vi trösta oss och våra eventuella supporters med att det finns en hel del inspelningar bevarade, däribland videoupptagningar av Statens Dansmuseum, Svenskt Visarkiv m fl.

Får vi medgivande av SOV, kanske vi kan presentera en miniatyrförställning över 30 år med Rågöbornas Danslag i SOV:s lokaler den 9 november, då det där skall hållas öppet hus.

Arnold Lindgren

Minnessten över 2000 Ormsöbor

Firandet av S:t Olofsdagen den 29 juli på Ormsö fick i år en särskilt högtidlig prägel genom invigningen av en minnessten över Ormsöbor som 1943-44 lämnade ön. Stenen står på berget i Sviby och har följande text på svenska, estniska och engelska: "1943-1944 Till minne av de mer än 2000 Ormsöbor som under dessa år bröt upp från fädernajorden för att undgå krig och ofrihet. Svenskar har levt och verkat på denna ö sedan 1200-talet."

Stenen har rests av Ormsö Hembygdsförening som vid ceremonin representerades av bl a Lars Lindström. Han hälsade de nu bofasta på ön, tillresta estlandssvenskar och gäster såsom Sveriges ambassadör i Estland Katarina Brodin, Estlands förre ärkebiskop, Kuno Pajula m fl välkomna och därefter förrättades själva invigningen av Stockholms biskop Henrik Svenungsson. Ceremonin inramades av sång av en kör

från Djurö församling och musik av en blåsorkester.

I mitt tal påminde jag om tre saker:

- På samma sätt som Ormsöborna lämnade sin ö, tvingades sammanlagt över 8.000 estlandssvenskar lämna sin hembygd.

- Vi mottogs i Sverige och har tillsammans med de ester som kom till Sverige rest ett minnesmonument, Frihetens port, på Manilla Holme i Stockholm som tack till Sveriges folk.

- Vi har nu alla möjlighet att återvända till ett fritt Estland och återknyta kontakten med vår forna hembygd.

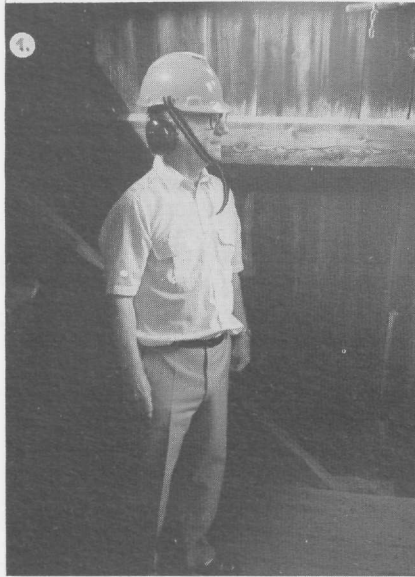
Ceremonin avslutades med att vi gemensamt sjöng Estlands och Sveriges nationalsånger.

Efter invigningen av minnesstenen hölls gudstjänst i S:t Olai kyrka på Ormsö såsom det har blivit tradition på Olofsdagen.

Sven Salin

Svenskbydagen i Roma

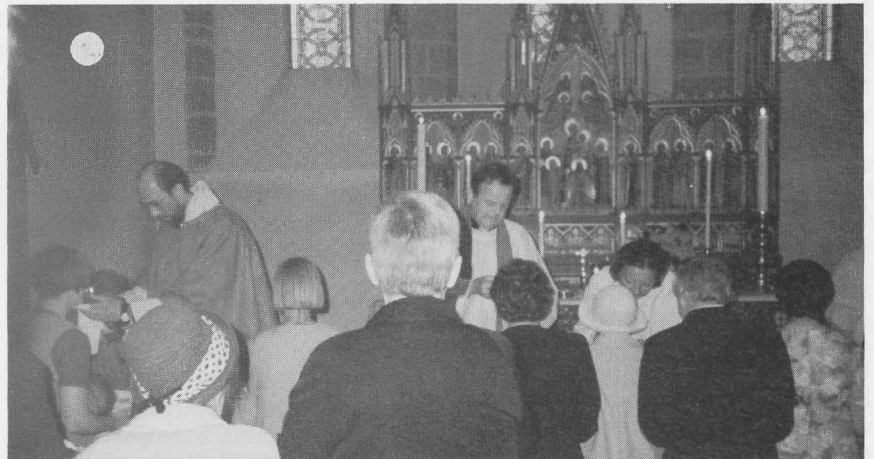
SVENSKBY SIDAN

Oskar Utas är svenskbybornas "Kästare" = klockare. Här i klockstapeln inför inringandet till gudstjänsten.

Bilder från Gotland där det som vanligt firades Svenskbydagen den 1 augusti i Roma. Föreningen har 480 medlemmar och en god ekonomi rapporterades det om under årsmötesförhandlingarna. Styrelsens medlemmar omvaldes för ytterligare ett år.

Nästan lika mycket folk som vanligt i kyrkan. Sju omgångar nattvardsgäster togs omhand av fyra präster, däribland svenskbyprästen Henning Herrman och Staffan Beijer.

Matilda Norberg kämpar vidare. Hoppas på återförening i Sverige med ukrainska Nadia.

Så löd rubriken på en artikel i Gotlands Allehanda torsdagen den 8 augusti 1996. Som det rapporterades om i förra numret av Kustbon, så har Invandrarverket avslagit ett antal svenskbyättlingars önskan om uppehållstillstånd i Sverige. Den här gången gäller det en dotter till avlidna Astrid Teodorsdotter Norberg (f 1932), Nadia, som med sin man Peter Lozynskij och dottern Ochsana hade velat komma från Lvov där de bott ett antal år till släkten i Sverige. I Gammel-svenskby/Zmejevka finns ingenting för dem att återvända till. I Sverige finns Nadias morbror Edvin Norberg (f 1940) och även släktingen Matilda Norberg (f 1919), som fungerade som fostermor för Nadia sedan hennes mamma hade dött.

Invandrarverket har under våren ändrat sin praxis när det gäller svenskbyättlingarna, vilket nu alltså ställer till problem. Fram till den 17 april har ett åttiotal ättlingar kunnat komma hit utan problem, men nu sätter verket stopp. Endast den som har, eller har haft, en mor eller far som varit svensk medborgare ges nu uppehållstillstånd. Att Nadia Lozynska inte har någon släkt kvar i Ukraina, utan all släkt finns i Sverige, är inte något som Invandrarverket har tagit hänsyn till. Föreningen Svenskbyborna har i ett brev i juni väddat till Invandrarverket om att ändra inställning när det gäller dessa ättlingar som samtliga har släkt i Sverige som vill stötta dem. I ett svar från verket av den 14 juni anför man just det som anges ovan:

"De ärenden som avslagits efter den 17 april har alla tillhört tredje generationen svenskättlingar. Den person som utvandrade från Sverige var far- eller morförälder till den sökande. Inte heller har de haft övervägande del av sina närmaste släktingar i Sverige (föräldrar, syskon, barn), eller annan sådan anknytning till Sverige att tillstånd bör beviljas."

I svaret till Matilda Norberg angående Nadia Lozynska av den 24 april framgår det att Invandrarverket anser att svenskättlingar från det f.d Sovjetunionen skall behandlas enligt den generella praxis som gäller för anknytning genom svenskt påbrå. För tredje generationens svenskättlingar räcker det inte enbart med svenskt påbrå. Invandrarverket vill dock även se till om den sökande har vistats längre tid i landet, har anknytningen genom släktingar här samt om vederbörande har kunskaper i svenska.

Om det som Invandrarverket hävdar kan följande sägas: svenskbyborna i Ukraina tilläts inte att efter 1938 undervisa skolbarnen i det svenska språket. Flera familjer har ändå i hemmet privat behållit den gamla estlands-

Utställningen Estland-Sverige, ett kulturhistoriskt möte

År 1627 skickade Gustav II Adolf hem två dräkter från kriget i Polen och befallde att dessa skulle sparas "till evärdelig åminnelse" och placeras i den kungliga rustkammaren till allmänhetens beskådan. Kungen hade därmed lagt grunden till det museum - Livrustkammaren - som idag är Sveriges äldsta museum. År 1627 var Estland en del av

det svenska riket och kanske är just detta en av anledningarna till att Livrustkammaren mer än något annat svenskt museum intresserat och engagerat sig i samarbetet med Estland. Livrustkammaren var arrangör på den svenska si-

dan till utställningen Estland - Sverige, vår gemensamma historia vilken visades i Tallinn sommaren 1993. Med anledning av ESTO -96 visar nu Livrustkammaren ett koncentrat av Tallinn-utställningen kallad *Estland-Sverige, ett kulturhistoriskt möte*.

Utställningen tar oss med genom sekler av gemensam historia den börjar med vikingatida gravfynd och går sedan vidare till Vadstena och Piritakloster. Det viktigaste året 1561, då staden Reval med omnejd underkastade sig den svenska kronan, illustreras med Erik XIV:s brev till rådet i Reval. Släkten De la Gardie som spelade en viktig roll i 1600-talets Estland finns också med liksom Erik Dahlberg som ledde byggandet av de stora bastionerna i Narva, Reval och Pärnu.

En monter belyser instiftandet av universitetet i Dorpat, kanske svensktidens förnämsta gärning i Estland, där både rektors sammetskåpa liksom universitetsspiorna finns utställda. Utställningen slutar med Narva, som var början till slutet för den svenska tiden i Estland. En vacker värja som användes i slaget får illustrera den blodiga batalj som svenskar och ryssar utkämpade i november år 1700.

I det intilliggande kaféet finns fotografier från utställningen i Tallinn 1993. Där ser man också den stora sal i vilken alla estlandssvenska föremål var utställda. Man kanske önskat att denna del av vår gemensamma historia också funnits med på Livrustkammarens lilla utställning. Men nu är det inte så. För min egen del tycker jag att Nordiska museet, som har rika samlingar av estlandssvenskt material borde återskapa, eller bygga upp på nytt en avdelning som visar det estlandssvenska kulturarvet. Måndagen den 5 augusti besökte president Meri och ambassadör Laidre med familjer utställningen. Då dubbadess också Meris dotter Tuule och Laidres son Mikael till riddare i Livrustkammarens riddarklubb.

Utställningen på Livrustkammaren visas under hela hösten. Ytterligare information ges på telefon 08-666 44 66.

Hans Lepp

Forts fr föreg sida

svenska dialekten och därmed ådragit sig myndigheternas missnöje. Hur skulle man då ens ha haft en chans att skaffa sig kunskaper i högsvenska? Nadia Lozynska har som flera andra svenskbyättlingar alla sina släktingar i Sverige, kan inte detta räcka för Invandrarverket när det gäller anknytning? Detta speciellt som svenskbyborna här har förklarat sig villiga att stötta dem som vill komma. Invandrarverket ger här uttryck för en ytterst gnidig inställning, men det bör inte vara för sent att ändra på denna.

Fotnot: Handläggare på Invandrarverket är Barbro Axelsson, Tm-enhet 1:6. Box 6113, 60006 Norrköping. Tel 011-15 60 00.

Höstfesten. Svenskbybornas höstfest i Roma äger rum en lördag i slutet av oktober. Kontakta exempelvis Anna Engström (0498-21 76 35), eller Bertil och Mona Larsson (0498-23 90 69), för närmare besked.

Sättradagen. Svenskbybornas adventsgudstjänst och samkväm i Stockholm äger traditionellt rum i Sättra kyrka den andra söndagen i advent. Tid troligen kl 13.00. Kontakta säkrast Georg Andreasson (Hinas) för närmare besked: 08-550 44 313.

Nytt kyrkboksmaterial

Nu har det anlant exempel på materialet ur Lutherska synodens arkiv i S:t Petersburg om vilket Svenskbytidans redaktör skrev om i förra numret. Det rör sig om dopboken för år 1862, ur vilken ett exempel kan ges nedan. Mer om detta kommer att följa senare.

Födelsedatum:

Den 17 januari kl 3 på e.m

Dopdatum:

Den 28 januari

Barnets namn:

(Kotz)Simon

Föräldrars namn:

Simon Kotz, svensk kolonist och hans hustru Christina, född Knutas, båda lutheraner

Faddrar:

Irja Buskas, Peter Albersch och Maria Knutas f. Mutas, samtliga svenska kolonister

Dopställe:

Döpt i Gammelsvenskby kyrka av pastor Adam M. Strauss.

Annons om en förestående bussresa till fyra städer i Estland hade varit införd i Kustbon redan i slutet av förra året. I februari i år hade dock blott ett dussintal anmält sig. Alltsedan jag i början av 1930-talet i folkskolan i Höbring fått höra om Suur Munamägi såsom varande Estlands högsta berg, hade det hägrat för min inre syn. Dit skulle jag någon gång! Beslutet grundmurades, sedan jag därtill hört, att uppe på berget skulle finnas en insjö med sju öar. Jag ringde upp Margit Rosen Norlin och föreslog henne, att resan även skulle omfatta Suur Munamägi och sjön Pühajärv. Den nya annonsen, åtföljd av en kartskiss, med den utökade resrutten, gjorde att vi hade över 30 anmälningar. Av skilda orsaker nödgades dock några avstå så att vi till slut blev 26 resenärer. Därtill kom våra huvudguider i Estland Ivar Boman och hans fru Thea.

På bussresa genom Estland

Manfred Stenberg

Bussföraren var inte någon vanlig chaufför, utan Leo Treiman, en av de ledande inom trafikverket i det nya Estland. Självt är jag numera bosatt i det inre av Småland och har således rätt långt till Stockholm, varifrån den gemensamma resan skulle utgå. På vardagar kan jag anlita buss för att ta mig till närmaste järnvägsstation, men nu var det söndagen den 30 juni. Därför var jag tvungen att kommandera ut min privatchaufför. Margit hade i förväg ordnat allt i Estland så utmärkt, så att vi på estnisk mark hade det bättre i trafikhänseende än jag hade det på svensk. Först bil, sedan tåg, så tunnelbanan, därefter än en gång buss och sist att gå ett stycke för att komma till Frihamnen och färjan.

Slips med röda prickar

Medan jag i avgångshallen satt och väntade på de andra, blev jag varse, att jag hade skrudat mig i en slips med röda prickar. I brådskan och tankarna mer inriktade på privatchauffören än på klädelsen hade jag råkat hänga en sådan färdigknuten om halsen. Inte som om jag skulle vara någon klädsnobb, men alla inser väl att en röd slips inte passar ihop men en grå blazer med blå ränder på längden och tvären! Jag visste, att jag i mitt bagage hade också en slips med mera lämpliga färger. På stående fot och ansiktet vänt mot en vägg, utan spegel, och ryggen mot andra människor bytte jag fort om, så ingen annan i rese-sällskapet skulle behöva skämmas för min skull.

Alla, som under kommunisttiden gjorde resor till grannen i öster, minns säkert hur besvärligt, onödigt krångligt och omständigt det då var vid inresorna till och utresorna från landet. Numera är det lika enkelt som att passera spärren vid Stockholms tunnelbana. Förutsatt att man har pass och giltigt visum. Ett

par hade visst "ekepasse" (ökpass, hästpass) istället för egna pass och gamla travtävlingssongar istället för visum. Då vart det stopp i maskineriet!

Dröjsmål

Mig gjorde det inget, för närmast bakom mig i kön hade jag hela tiden en den mest förtjusande lilla skönhet. En liten 9-årig ljushårig hjärtekniperska. Så för mig skulle stockningen gärna ha fått bli ännu långvarigare. Men för henne var det nog så besvärligt. Som andra damer måste hon ju ha med sig en stor resväska innehållande prov ur sommargarderoben.

Det uppstod dock en liten palaver ombord på färjan. Datorn, numera är det ju enklast att skylla alla fel på en sådan, hade ansträngt sig att stoppa in mig, en fullväxt nargöbo samt därtill fyra omfångsrika damer i en och samma lilla hytt med rum och kojor för bara två. Medan vi stod där bockande och nigande

och gestikulerande för varandra att "var så god", så ifann sig en uniformerad tjänsteande där på Mare Balticum. Hon undrade med glimten i ögat, vad som stod på. Så upplät hon ytterligare två hytter, dit damerna slank in. Till vägledning för andra, som säkert vill logera i denna numera historiska hytt, avslöjar jag dess nummer: 5016.

Hur var det med maten?

Ombord på färjan måste var och en själv leta upp lämpligt matställe och betala för undfagnaden. Dagens rätt kostade i baren endast 45 estniska kronor. 25 svenska kronor. På vilken matinrättning i Sverige kommer du undan så billigt?

Att gå iland i Reval var lika enkelt som det varit att gå ombord i Stockholm. Skillnaden för vår del bestod dock i att här möttes vi av regnväder. Nog mäktigt för att vi skulle finna oss tvungna att spärra upp paraplyerna, när vi hade att gå till den väntade bussen. Här blev

Ånglabron i Dorpat.

FOTO: AGNETA KLITTER

jag visst den siste med att gå in. Inte pga söl utan för att det ner till hamnen hade kommit min en i staden bosatt släkting och tre klasskamrater från seminarietiden. De var där bara för att skaka tass. Det glädde mig, att de denna gång hade hörsammat min vädjan om att inte - som annars seden där bjuder - till den ankommande överrätta blommar, vilka i mitt tycke är mera till besvär än glädje.

Mot Dorpat

Med ledning av direktiv från Ivar Boman åkte vi så mot Dorpat. Stödjande sig på uppgifter han inhämtade ur sin resehandbok underrättade han oss andra om de orter vi närmade oss till, befann oss i eller just hade passerat. Många såg fram emot den stora kvarnen i Adavere, för där skulle det bli ätande av. Personligen var jag dock inte alls hungrig. Mera på skoj frågade jag en av servitriserna, om mjölet, som ingick i wienerbröden, var malet på kvarnen vi befann oss i. Det var det naturligtvis inte, och då hade jag god anledning att vägra äta något alls.

I stället klättrade jag upp i den tre våningar höga väderkvarnen med väggar av gråsten. Endast översta partiet, där vingarna sitter, går att vrida runt. Detta i motsats till de väderkvarnar vi hade i vår hembygd. Kvarnen är gammal, och flera rum i den är inredda som museum. På väggarna hänger förutom tavlor också skinn av ett svartborstigt vildsvin från orten - en ursprunglig svinpäls alltså. Ett par av oss provsatte också en gammal gunga därinne.

Ivar Boman är övertygad om, att om man sjunger, så förhindrar sången regnväder. Grå moln seglade upp, som "motelde" sjöng vi Modernmålets sång. Och se! Vi slapp regnet.

I Dorpat mottogs vi av vår lokala guide. En estnisk kvinna, som studerat juridik (eller var det manne national-ekonomi) i Göteborg och samtidigt tillskansat sig även god svenska. Med maten från kvarnen i gott minne och framförallt i magen var vi villiga att genast följa henne på vandring genom staden.

Det första hon riktade vår uppmärksamhet på var en rödaktig historisk bro framför oss. Den där bron heter Ingilsild, vilket betyder Änglabron. Vad tror ni då den andra, svarta där bakom er kallas? - Mycket riktigt. Kuradisild dvs Djävulsbron. "Nå vilken av dessa två skulle vi gå över? Valet föll naturligtvis på Ingilsild. En sådan går man emellertid inte över utan vidare. Den som ska över denna himmelska bro första gången, får önska sig vad som helst. Önsknigen går i uppfyllelse - förutsatt att man går över bron utan att yttra ett ord och utan att i förtid ha yppat önsknigen för någon. Om verderbörande bryter mot lagen, så drabbas den skyldige av motsatsen till det önskade. Så vi önskade och önskade. Min anspråkslösa önskan löd: Måtte de andra nu hålla tyst, medan vi går över bron.

Fortsättning i nästa nummer!

ESTLAND - SVERIGE - ETT KULTURHISTORISKT MÖTE

SONG inbjuder medlemmarna till guidad visning av denna utställning på Livrustkammaren i Stockholm som belyser den "svenska tiden" i Estland dvs 1561-1710. Föremål med anknytning till universitetet i Dorpat visas, familjen De la Gardies inflytande över kulturlivet illustreras av slottet Makalös i Stockholm m m. Utställningskommisarien Anne-Marie Dahlberg blir vår ciceron.

Lördagen den 12 oktober kl 14.00 träffas vi i Livrustkammaren, Stockholms slott, Slottsbacken 3.

Pris 35:-/person som betalas på plats. Vi behöver dock din *anmälan senast den 26 september* för bokning av guide.

Ring Ulla Landman 08-29 76 65.

Välkomna!

SONG · Svenska Odlingens Nya Generation

Många tack!

Många tacksamhetsbevis har ankommit till Thea och mig från deltagare i senaste SONG-resan och det underbaraste brev jag någonsin fått kom från Carita Laving. Jag kunde inte låta bli att fråga Carita om jag fick publicera brevet i Kustbon och den 28 juli fick jag klartecken härför. Brevet ankom i mitten av juli:

"Hej Ivar och Thea!

Nu sitter jag på mitt arbete igen och tänker tillbaka på Estland. Jag vill med detta brev tacka än en gång för det fina omhändertagandet vi fick av er båda under vår vistelse där. Det var spännande och intressant att få ta del av historien. Camilla (9-åringen) har blivit "vuxen" sedan vi kom hem (om än tillfälligt). Från och med nu kommer jag att betrakta mig som en svenskfödd

estlandssvensk, stolt över mitt ursprung. Jag tar tillvara varje tillfälle att sprida mina kunskaper om Estland här i Sverige och delar med mig av mina positiva erfarenheter jag fått. Dessutom har jag fått veta genom min far och farbror, att vi fortfarande äger mark i Österby på Nuckö, men, att det inte är riktigt klart än. Jag ska forska vidare och planerar redan nu för resan nästa år. Då ska min familj och jag resa på egen hand i hyrbil med karta och kompass till både Pärnu och Hapsal. I Kustbon finns ju resebyråer som hjälper en att planera och boka estlandsresan, men jag kanske ringer/faxar till er och frågar om råd. Tack än en gång och ha en bra sommar!

Många hälsningar från Carita och Camilla tills vi ses igen.

Carita Laving, Tyresö"

Se även notis på s 15.

Ivar Boman

Den estlandssvenska kartan 3:

Harrien öster om Packer.

Göran Hoppe

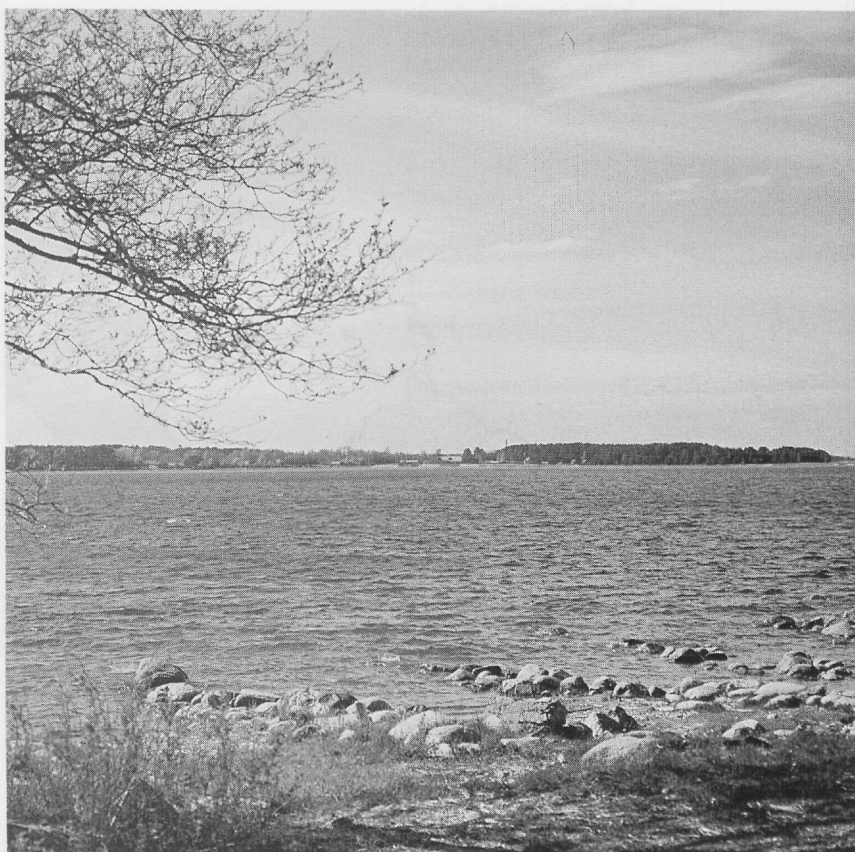
Denna gång skall vi bege oss utanför det estlandssvenska centralområdet under senare tid, till trakterna runt Reval. Förutom i själva Reval med förorter har det här i modern tid endast förekommit svenska bosättningar av något omfattning på Nargö, i själva inloppet till huvudstaden. I äldre tid anses det dock att svensk fiskar- och kustbefolkning funnits på många håll, både på en del öar och längs kustbandet. Eftersom det är förhållandevis länge sedan som sådan befolkning existerat som genuint svensk är källorna inte alltför värtaliga - forskningen kring den svenska bosättningens utbredning i Harrien öster om Packer är i litet väl hög grad präglad av gissningar och troligen i viss mån av önsketänkande. Detta gäller i än högre grad när man kommer längre österut, i västra Virland, där spår av viss svensk bosättning kan spåras ända bort till Maholm, öster om Kunda, men där det är mycket svårt att fästa sådana bosättningar på en karta med någon större säkerhet. Jag kommer därför att i denna artikelserie nöja mig med att gå fram till och med Kusals socken och gränsen mot Virland.

Området har framför allt behandlats av den förkrigstida stadsarkivarien i Reval, professor Paul Johansen i flera arbeten, av språkvetaren, professor Per Wieselgren i hans undersökning av ortnamn och bebyggelse i Ostharrien med Nargö samt av professor Evald Blumfeldt i uppsatsen om estlandssvenskarnas historia i En bok om Estlands svenskar, del 1. Gamle Carl Russwurm har naturligtvis också i sin klassiker Eibofolke skrivit om utbredningen av svenska bosättningar. Av dessa forskare kan man säga att Johansen och Russwurm representerar maximalismen, de töjer maximalt på svenskheten i området, medan Blumfeldt är minimalisten, som endast i absolut säkra fall hävdar svenska bosättningar. Wieselgren söker i sitt arbete via studier av ortnamn och personnamn pröva framför allt Johansens i flera fall hypotesartade resultat beträffande svenska bosättningar. Han kommer därvidlag fram till resultat som ligger någonstans mellan Johansens

maximala och Blumfeldts minimala. Det är möjligt att ett ytterligare finkammande av olika äldre källor kan ge säkrare belägg när det gäller den svenska bebyggelsens utbredning i Harrien; förmodligen skulle sådana behöva kombineras med olika typer av fältundersökningar. Sådana kan dock ställa sig ganska komplicerade i dessa områden idag - vi talar ju om Estlands mest tätbefolkade delar, vilka antingen exploaterats för fritids- eller permanentbebyggelse eller industrialiserats. Ett praktexempel på den förra företeelsen ser vi i Aponäs på Wiems-halvön, dagens helt bebyggda Haabneeme vid Revals inlopp, ett på den senare i Revals nya djuphamn, Muuga, som i äldre tid varit svenskbygd (byarna Randfer, Nyby och Muncka). Till problemen med att fastställa vad

som varit svensk bygd i dessa trakter hör också att det här inte gått för den svenska befolkningen att under längre tid hävda svensk rätt och att det därmed inte, som i t.ex. Nuckö framgår av vackeböcker och liknande vilka bönder som var svenska.

Liksom när det gäller de svenska ortnamnen på Packerort svävar vi i viss mån i okunskap om vad många av orterna egentligen har hetat. Ur källorna framgår ibland tämligen trovärdiga svenska namn, ibland namn som mer minner om andra språk, om rent estniska namn eller något som närmast förefaller hämtat från latinet. Det finns sannolikt knappast längre möjligheter att komma mycket längre än Johansen och Wieselgren, eventuella sagesmän med rötter i respektive bygder är borta

och de skriftliga källorna dunkla. Vi får, som i kartan, nöja oss med en blandning av estniska, tyska och svenska namn utan att vara säkra på vad de estlandssvenska byborna en gång kallade sina respektive hemorter.

Vilka var det då som koloniserade dessa bygder och som med tiden antingen utvandrade till de svenska centralbyggena i Estland eftersom man i Harrien inte lyckades hävda sin svenska rätt, kom att estniceras eller dog ut i krig och farsoter under 15- och 1600-talen? Det har traditionellt antagits att det har funnits närmare band med den finska sydkusten här än vad som varit fallet i de estlandssvenska centralbyggena. Man kan i äldre dokument se omnämnanden av inbyggare som kallats finner och man vet från senare århundraden att ett visst utbyte förekommit mellan Nyland och den estniska kustbygden. Det har rimligtvis i hög utsträckning varit fråga om finlandssvenskar, vilka ju fram till detta sekel helt dominerade Nylands kust, som bönder och fiskare. Även den svenska dialekten längs nordkusten har förefallit mer präglad av finlandssvenska än av de centrala estlandssvenska dialekterna. Nargös återkolonisering efter Stora Nordiska kriget har ofta nämnts som exempel just på det finska eller snarare finlandssvenska inflytandet på Estlands nordkust. Som Erik Schmidts lilla fina översikt över nargöfamiljernas ursprung och släkt-

förhållanden, Naissaare Põlised Perekonnad (Reval 1995) visar, hade en hel del av dessa rötter också i Estlands svenskbygder.

När det gäller den äldre, medeltida, kolonisationen av svenskbyggena i norr har den förmodligen genomförts både från norr och från väster. Det är intressant att den är såpass tidig, det första skriftliga omnämnandet av en svensk by i Estland över huvud taget anser Johansen vara Aponäs, dagens Haabneeme, år 1279. Även andra bosättningar längs kusten nämnes förhållandevis tidigt och detta kan indikera att det här är fråga om några av de tidigaste estlandssvenska områdena. Tidiga omnämnanden i skriftliga källor behöver dock, som jag tidigare påpekat, inte innebära att bosättningarna uppkommit i nära anslutning till tiden för källans tillskapelse - man kan inte helt bortse från möjligheten av att vissa svenska bosättningar, kanske i synnerhet på Estlands nordkust längs vikingafarleden mot Novgorod, kan vara äldre än den dansk-tyska erövringen av landet.

Man kan när det gäller de svenska bosättningarna från Surups udde österut till och med Kusal socken, som utgör Harriens östra gräns, urskilja områden som helt säkert varit svenska och sådana där beläggen är svagare. Detta behöver inte betyda att områden med svagare belägg för svensk bosättning inte haft sådan utan till exempel att den

försvunnit tidigt eller att inte något källmaterial finns bevarat. Gemensamt för hela denna del av den äldre svenskbygden i Estland är dock att den varit i huvudsak begränsad till de rena kustbyggena och att befolkningen därför utgjorts av fiskare eller fiskarbönder på samma sätt som i de kustnära centralbyggena. De områden som framstår som helt klart svenska och som även lämnat spår efter sig i dagens estniska ortnamn är hela Wiemshalvön, öarna norr om Reval (Nargö, Karlsöarna och Ulfö), kusten mellan dagens Ihasalu och Salmistu, yttre delen av uddarna längs öster ut i Harrien samt slutligen öarna öster om Wiems (framför allt Stora och Lilla Vrangö samt Ramö). Även Revals strand har klara belägg för svenska bosättningar vilket inte är så konstigt, man beräknar ju att stadens invånare till närmare en fjärdedel utgjordes av svenskar på 1500-talet. Bosättningarna i själva Reval skall jag dock återkomma till i ett senare sammanhang. Även mellan dessa säkra svenska områden finns det vissa belägg för svenska bosättningar med de är svagare - enstaka svenska namn förekommer i listor över bönder, vissa ortnamn kan tyda på svenskt inflytande o.s.v.

För dagens resenär i dessa urgamla svenskbygder finns det inte mycket som visar att där en gång bott estlandssvenska fiskarbönder. Gravgårdarnas namn ger vissa indikationer men annars är det

tyst. Jag vill dock varmt rekommendera en rundresa med början i Aponäs och Brink - förutom att det på många håll är vackert kan man med fantasins hjälp även här se framför sig de grå, låga gårdarna och kustbygdens härdade folk bland övergivna sovjetiska baser och kollektivens jättekomples. Delar av den gamla svenska bygden ligger dessutom i nationalparken Lahemaa som i sig själv är värd ett besök.

Källor för den som vill läsa mera:

Blumfeldt, Evald: Estlandssvenskarnas historia. En bok om Estlands svenskar, del 1. Stockholm 1961.

Johansen, Paul: Nordische Mission, Revals Gründung und die Schwedensiedlung in Estland. Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademins handlingar del 74. Stockholm 1951.

Russwurm, Carl: Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehstlands und auf Runö. Reval 1855.

Schmidt, Erik: Naissaare põlised perekonnad. Akadeemia Trükk, Reval 1995.

Wieselgren, Per: Ortnamn och bebyggelse i Estlands forna och hittillsvarande svenskbygder. Ostharrien med Nargö. Studier till en svensk ortnamnsatlas, del 7. Skrifter utgivna av Kungl. Gustav Adolfs Akademien. Uppsala 1951.

Tidigare svenska byar mellan Surup och Vihasoo.

* anger säkra svenska byar och bosättningar

Dagens estniska namn. Äldre namnbelägg (behöver ej vara det svenska namnet)

Väster om Reval

Suurupi	Neste, Surup*
Muraste	Mores
Kurba	Kurbe
Orava	Herwolt
Sörve	—
Päävla	Pewel
Liikva	—
Mereküla	Strandby
Tiskra	Tisker
Kalamaja	Fiskaremajan*

Wiemshalvön

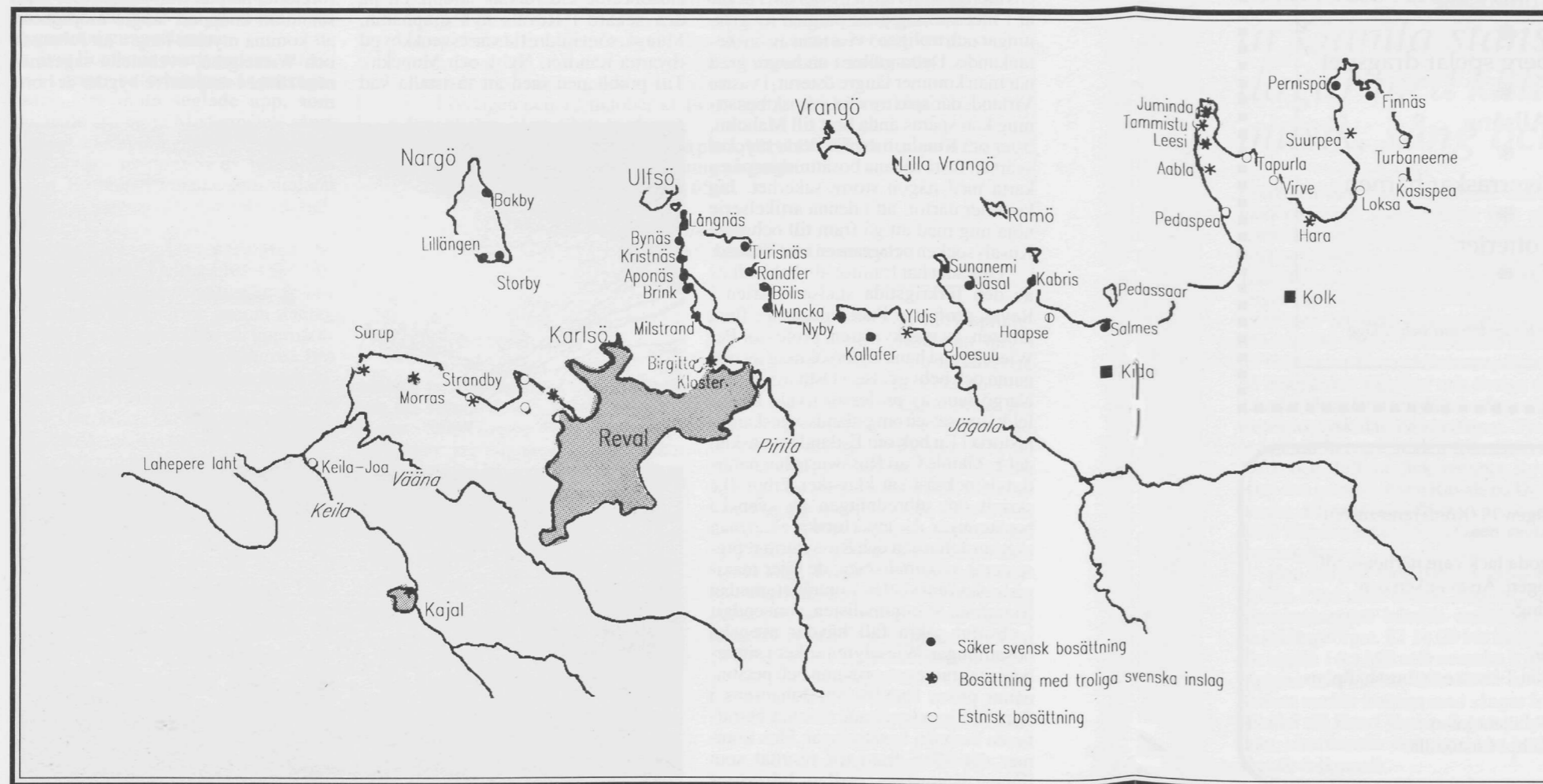
Pirita	Birgitta Kloster*
Miiduranna	Milstrand
Pringi	Brink*
Haabneeme	Aponäs*
Rummu	Kristnäs*
Püüsi	Bynäs*
Rohuneme	Långnäs*
Leppneeme	Turisnäs*
Tammneeme	Iversback*

Sockenarna Jegelecht och Kusal

Randvere	Randfer*
Pööli	Bölis*
Muuga	Muncka*
Uusküla	Nyby*
Kallavere	(Svensk-)Kallafer*
Ülgase	Yldis
Ihasalu	Jäsalby*
Neeme	Sunanemi
Kaberneeme	Kabris*
Haapse	—
Salmistu	Salmes*
Pedaspea	—
Aabla	—
Leesi	—
Tammistu	—
Juminda	—
Tapurla	—
Virve	—
Hara	Hara
Loksa	—
Suurpea	Pärnispa*
Pärispea	Finnäs*
Viinistu	—
Turbaneeme	—
Kasispea	—

Öarna

Naissaar	Nargö : Storby* Bakby* Lillängen*
Paljassaar	Karlsö*
Aegna	Ulfö (senare Wulf)*
Prangli	Stora Vrangö*
Aksi	Lilla Vrangö*
Rammu	Ramö*

Familjefest

VÄLKOMNA LÖRDAGEN DEN 30 NOVEMBER TILL LUSTIKULLA

För tredje året samlas vi över generationsgränserna för att äta, sjunga och dansa.

Familjefesten med julbord, inkl en flaska lättöl/läsk och kaffe kostar 250 kr för vuxna, 50 kr för barn 6-12 år och gratis under 5 år.

Programmet pågår mellan 15.00 och 20.00.

Anmäl er genom att sätta in pengar på SOV:s pg 35 13 11-6 senast den 31 okt. Uppge antal barn och ålder på talongen. Du kan också betala kontant på expeditionen (ny adress fr o m 1 okt) eller förboka på tel 08-32 48 78 (t o m 30 sep) därefter 08-612 75 99 (mån-tor 9-14) eller fax 08-612 77 85.

Alla barn med lucia- eller tomtekläder får gå med i barnens luciatåg!

ARRANGÖRER: SONG OCH SOV

Program

Portarna öppnas 14.30

*

Luciatåg

*

Barndanslag

*

Henrik Koinberg spelar dragspel

*

Allsång

*

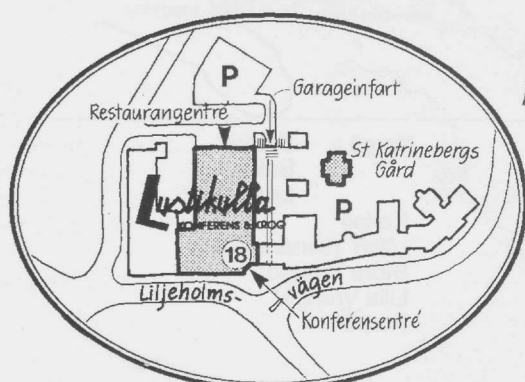
Julbocken överraskar barnen

*

Lotterier

*

Med reservation för ändringar och tillägg

Lustikulla

Liljeholmsvägen 18 (Konferensentrén).

Transportmöjligheterna är goda tack vare närheten till stora leder som Södertäljevägen, Årstälänken och Essingeleden. Gratis parkering.

Allmänna kommunikationer:

Ett par minuters gångväg från T-bana och busshållplats.

T-bana, linje 13, 14 och 15 till Liljeholmen.

Bussar nr 49, 134 och 165 till hpl Lustikulla.

Vem vill vara ester?

Det varenklare under den gamla Sovjet-tiden, när inga "rikssvenskar" brydde sig om Estland. Då fanns det något som hette *est*, ett språk som hette *estniska* och några som kallade sig själva för *estlandssvenskar*.

Jag minns en löpsedel som Svenska Dagbladet hade en vinterdag i mitten av 1980-talet: "Ester flydde till Sverige". Några av mina kamrater skämtade och frågade efter hennes efternamn. Men det handlade om en estnisk popsångerska och hennes man, som varit höjdare i kommunisternas ungdomsförbund i Estland. De hade hoppat av när de besökte Sverige och satte sedan igång en hungerstrejk (om jag minns rätt) för att få hit sin minderåriga dotter.

Affären bidrog till att göra förtrycket i Estland mera känt i Sverige.

Nu är Estland på modet. Tidningarna skriver (tack och lov) mycket mer om Baltikum, folk vågar åka dit igen, många kommuner skaffar vänorter och så vidare.

Men många "rikssvenskar" verkar inte känna till de gamla svenska uttrycken. I stället talar de om *estländare* när de menar ester och jag har till och

med hört att språket numera kallas *estländska*!

Kanske förvillas de av att det finns något som heter finländsk men det finns regler om Finland: *finsk*, *finländsk* och *finlandssvensk* har olika entydiga betydelser (finskspråkig/från Finland i allmänhet/svenskspråkig från Finland). De här reglerna är allmänt kända även om en och annan sportkommentator på TV ibland kallar en finlandssvensk för finne.

Är uttrycken om Estland och Finland jämförbara? Då ska vi använda ordet *estnisk* om vi menar något som hör ihop med den estniskspråkiga befolkningen och kulturen. Ordet *estländsk* ska då innefatta även den rysktalande befolkningen och alla andra minoriteter i staten Estland.

Jag föreslår att styrelsen för Svenska Odlingens Vänner kontaktar de estniska föreningarna här i Sverige, som ju borde ha samma intresse av frågan, och att de tillsammans med Svenska språknämnden reder ut den här begreppsförvirringen. Ett utslag därifrån tror jag skulle få effekt!

Mattias Reinholdson
Lidingö-Nargö

Inlägg i namdebatten Reval/Tallinn

Födelse- och dopboken för den svensk/finska S:t Mikael församlingen i Reval/Tallinn utvisar, att benämningen Reval användes sista gången den 2 april 1933.

Tallinn förekommer för första gången i nämnda bok den 4 mars 1934 och därefter används inte Reval utan istället Tallinn. Följaktligen borde i konsekvensens namn i alla estlandssvenska sammanhang fr o m 1934 enbart användas namnet Tallinn och före 1934 Reval.

Ivar Boman
Kyrkorådets ordförande
Sv. S:t Mikael's församl. i Tallinn

Stimulera känslan för vårt ursprung med fler resor

Brevet som är återgivet på s 10 är ett viktigt bevis på, att de som är födda i Sverige och har estlandssvenska rötter kan stimuleras till att öppet bekänna sitt estlandssvenska ursprung och att göra detta med stolthet! Och dessutom som i detta fall medförande, att den unga kvinnan Carita Laving, som även efter sitt giftermål med stolthet behöll sitt estlandssvenska efternamn, nu tydligt undersöker och "kartlägger" Estland på plats där!

Personligen är jag överväldigad av den positiva respons, som inkommit till Thea och mig pga denna sommars SONG-resa, som har bevisat, att dylika resor är livskraften för estlandssvenskhetens överlevnad. Precis som jag påpekat i Kustbon och andra sammanhang. Styrelserna i SONG och SOV har därmed ett stort ansvar att arrangera sådana resor och gärna med olika mål. I Estland finns t ex spännande slott, fantastiska naturparker m m.

Ivar Boman

gen kom gäster och fann att på Rüütligatan finns en mötesplats för svenskar från när och fjärran. Festligheterna fortsatte med flera svenska inslag under kvällen. Nästa dag var slavernas och sista dagen i programmet var för värdfolket esterna.

Margit Rosen Norlin

Konsert i S:t Mikael's kyrka i Tallinn med Sigtuna spelmän.

Hansastadens Tallinn firar varje år Gamla stans dagar - Fem dagar med kulturevenemang, musik, sång och teater

Lördagen den 1:a juni skedde starten med en dansk dag. Tallinn fick sina stadsrättigheter under dansk tid på 1200-talet och stadens namn blev på estniska Taani linn, den danska staden. Rådhus-torget var medelpunkten för festligheterna och på den uppbyggda scenen hände alltid något. I hela staden innanför ringmuren fanns aktiviteter på gator, på innegårdar, i kyrkor och övriga tillgängliga lokaler. Den danska dagen avslöstes av tysk dag på söndagen. Tyska orden var herrar i staden från 1346 till 1561 och Tallinn fick namnet Reval efter den gamla borgen Rävåla på Domberget. Efter tyska ordens upplösning 1561 följde nästan 150 år med svensk överhöghet.

Den 3:e juni stod det i programmet Rootsi Päev eller svensk dag. Sigtuna Messingssextett inledde med konsert på Rådhus-torget. Kl 14.00 var det dags för musik i S:t Mikael's svenska kyrka. Sigtuna kammarkör framförde en underbart vacker konsert med sänger från Händel till Evert Taube. Sigtuna Spelmän alternerade och spelade härlig svensk folkmusik.

Kyrkorådets ordförande Ivar Boman

tackade sångare och spelmän och berättade om den växande församlingen och arbetet med restaureringen av kyrkan.

Efter konserten samlades vi i kyrkans samlings-sal. Församlingens damer bjöd på kaffe och smörgås. Den svenska flaggan vid kyrkporten visade att här var öppet hus. Hela eftermidda-

Pappa Johannes dog på Södersjukhuset vid halv fyra tiden på morgonen den 30 januari 1996. Dagen efter, den 31 gjorde jag en tjänsteresa till Tallinn. Jag tvekade en aning innan jag beslutade mig för verkligen resa, eftersom att det var dagen efter att pappa gått bort. Men då resan gick till Estland, det land där pappa Johannes sett dagens ljus för snart åttio år sedan tyckte jag att jag gjorde rätt i att fara iväg. Jag kände att jag hade en hälsning med mig från pappa till lilla Estland.

Den 31 januari var en strålande vacker dag. Flygplanet gick från Arlanda rakt mot den estniska västkusten och efter ca 20 minuter i luften befann vi oss över de stora öarna. Från flygplansfönstret såg jag plötsligt en kartbild som fick mig att tänka till och som faktiskt är orsaken till att jag beslutade mig för att skriva dessa rader om min pappa.

Rakt under mig hade jag Ormsö där Johannes föddes våren 1916. Alldeles intill såg jag klart och tydligt staden Hapsal på sin udde, där pappa växte upp och gick i skolan. Norr om Hapsal såg jag också Nuckö, därifrån min pappas farmor och farfar kom och varifrån Johannes flydde från Estland, dagen före julaftonen 1943. Tillsammans bildade dessa tre platser en tydlig triangel som omspannar hela min pappas barndom

sin lille son. Min farmor Lovisa blev således änka vid 25 års ålder och ensam ansvarig för tre små barn. Farmor stannade kvar på Ormsö i några år och skötte det bageri och konditori som min farfar hade startat. Hon fick viss hjälp av sin svärfar Peter som till yrket egentligen var kakelugnsmakare men som alla Leppar var något av en allkonstnär. Till sin hjälp hade farmor också sina föräldrar som bodde på Ormsö.

Efter några år flyttade emellertid farmor in till staden Hapsal till sin svärmor Tiiu Lepp som blivit änka och som behövde hjälp. Eftersom det var svåra tider, världskriget hade nu rullat över Estland och den unga republiken var både skör och fattig, bestämde farmor att pappa Johannes skulle stanna kvar hos hennes föräldrar på Ormsö. Pappa

Hösten 1923 flyttade pappa in till Hapsal till sin mamma och sina syskon. Här slutade på något vis hans lyckliga barndom. I hemmet i Hapsal blev ingen bortskämd och så mycket tid för omsorg för barn hade nog inte farmor Lovisa. I det lilla huset som fortfarande finns kvar bodde också farmor Tiiu som av gamla fotografier att döma inte såg värst snäll ut. Men hon var väl en bitter människa. Båda hennes barn och hennes man hade dött ifrån henne. Mest av allt tror jag att hon sörjde sin vackra dotter Lilly som dog i början av 20-talet. Lilly var gift med en estnisk officer som hette Rudolf Freudenstein och som figurerar perifert i Estlands militärhistoria. Det var för övrigt han som lät resa den ståtliga gravvården över Lilly, eller Louise som hon egentligen hette på kyrkogården i Hapsal. Freudenstein gifte med tiden om sig med en engelska och fick en dotter med henne. Men som så många andra ester försvann de alla i Sibirien i samband med den första deportationsvägen 1941.

Om pappas skolgång vet jag inte särskilt mycket. Vissa namn har jag hört. Rektor Üksti som deporterades till Sibirien och vars barnbarn Anne vi lärde känna i Tallinn. Hon omkom i Estonia-katastrofen. Engelsklärarinnan Madame Krusenstern, vars man mördades av bolsjevikerna 1917. Vissa skolkamrater

Om pappa Johannes

och uppväxttid i Estland, en tid som trots att den endast varade i 27 år onekligen präglade honom som person. Norr om Nuckö såg jag också den klarblå, isfria Östersjön över vilken pappa och hans vänner färdades i december 1943. När vi flög över var havet vackert blått men när Johannes gav sig iväg var Östersjön lika svart och skrämmande som den natten då Estonia sjönk.

Jag förundrades då, och jag gör det även nu, över det mod och den styrka som måtte ha funnits hos dessa unga män som gav sig iväg över ett mörkt, okänt och iskallt hav en decembertag för drygt 50 år sedan.

Pappa föddes på Ormsö på Palm-söndagen den 31 mars 1916 i byn Hullo som ligger mitt på ön. Eftersom Estland då var en del av tsarriket stod det i födelseattesten att han var född 18 mars 1916 för i Ryssland hade man som bekant en annan tideräkning än den som kom att gälla i Estland efter 1920. Pappas pappa befann sig i Finland när Johannes föddes och han dog två veckor efter att hans tredje barn kommit till världen. Han fick aldrig se sin yngste son men lär skall ha skrivit hem och sagt att han var mycket lycklig och stolt över

flyttade då från huset i Hullo till Sviby där han bodde tills han blev 17 år. Här upplevde han sin barndoms lyckligaste tid, bortskämd av sina morföräldrar som älskade honom. Den tacksamhet pappa kände för dem fick han långt senare i livet ge uttryck för då han ordnade med sin morfars Juhan Kasks gravplats på Stråssa kyrkogård i Västmanland, där morfar Juhan dog hösten 1945, kort efter att han som flykting kommit till Sverige. Pappas mormor Maria dog redan på 30-talet. Tillsammans med mamma Minna och Alexander och Josefin har vi varit på hennes grav på Ormsö kyrkogård en fager försommar-dag 1992.

I Sviby bodde också pappas barn-domsvän Hugo Mickelin och de lekte tillsammans. Hugo Mickelin lever alltjämt. Under några år bodde han i Årsta. Pappas familj var annars en av de få estniska familjerna på Ormsö. Ända fram till andra världskriget var Ormsö befolkat av omkring två tusen estlands-svenskar som talade en gammalsvensk dialekt. Jag tror pappa kunde en del ormsösvenska och att han hade hjälp av denna när han som flykting i Sverige skulle lära sig svenska.

har jag träffat, John Lindström som konfirmerade och begravde Ninna, Elmar Nyman som också bodde i Årsta. Armin Lebbin som inte hann fly undan ryssen och som då valde att gå i de nya makt-havarnas tjänst. Det var för övrigt Lebbin som ordnade att vår farmor fick komma till Sverige. Bland pappas vänner fanns också Ollo Mühlen vars estniska bibliotek jag fick ära. Hans pappa var präst i Hapsal och han konfirmerade alla Lovisas barn.

Det finns ganska gott om fotografier där man ser både pappa, Eduard och Linda och de ser ganska välmående ut alla tre. Även om hemmet var fattigt höll farmor Lovisa ordning på sina barn. Farmor livnärde sig på att röka och sälja fisk och affärerna måste ha gått bra. I början av 1930-talet kunde hon köpa en stor tomt i Hapsal som hon ville att hennes barn en gång skulle bygga sina sommarhus på. Så blev det inte som vi alla vet. Istället byggde sovjetmakten en fiskerikolschos på farmors tomt, utan att fråga henne om lov. Under de sista åren arbetade pappa Johannes mycket med att få tomten tillbaka. Han var inte ute efter att äga mark men han ville att rätt skulle vara rätt. Den mark hans

mamma en gång köpt skulle återlämnas till hennes arvingar ansåg han.

Efter studenten fick min pappa jobb hos advokat Pessa i Tallinn vars fru vi är släkt med. Pessa bodde i en stor våning på Harjutänav mitt i centrala Tallinn. Huset finns kvar och varje gång jag gått förbi har jag tänkt på pappa. Han har själv berättat hur han en gång hjälpte Pessa att sätta upp en radioantenn på hustaket. När jag var i USA sommaren 1980 träffade jag både herr och fru Pessa. De flydde från Estland till Tyskland 1944 och fortsatte därefter till Amerika. Agneta Pessa berättade då för mig om den fruktansvärda natten 9-10 mars 1944 då ryssarna bombade Tallinn och då bomberna slog ner i huset mitt emot där dom bodde. När detta hände befann sig pappa Johannes redan i Sverige. Pappa flydde från Estland under den tyska ockupationen. Han var inte ensam om att ge sig iväg redan då, många unga ester kallades in i tysk krigstjänst för att sändas till den tyskryska fronten som vintern 1943/44 gick en bit in i Ryssland. Pappa ansåg att det hade varit rena självmordet. Några återvändande estniska pojkar hade man inte sett i Estland hösten 1943 och av dem som kallats in för att tjäna den tyska krigsmakten var det nära nog ingen som kom tillbaka.

Pappa lämnade Estland tämligen övertygad om att han aldrig skulle återvända. Han måste ha anat sig till fortsättningen av andra världskriget och Estlands öde. Innan han gav sig iväg fick han en svensk femma av sin mamma. I väskan hade han en filt och en tröja. Det var hans startkapital för det nya livet i Sverige.

Eftersom han kom innan den stora flyktingvågen vällde in över Sverige blev han vänligt mottagen och polisen som stämplade hans pass lär ha sagt "välkommen till ditt nya hem i Sverige".

Här skulle mamma Ninna kunna ta över och berätta fortsättningen av hans liv för det dröjde inte mer än ett drygt år innan de lärde känna varandra på Frostvallens flyktingläger i Skåne hösten 1945. Men sen pappa dog har så många tankar passerat att jag vill fortsätta och berätta om de minnen jag har av honom från min barndom och uppväxttid.

Till skillnad från merparten av flyktingarna från Estland deltog pappa aldrig i det mycket aktiva estniska sällskaps- och föreningslivet i Sverige. Han hade på något vis slagit igen dörren till sitt förflutna och till Estland och valde att hålla sig utanför kretsen av esterna. Vi talade sällan om Estland och någon estniska behövde vare sig Ninna eller jag lära oss. Några estniska traditioner hade vi inte och jag kan aldrig minnas att pappa blev nostalgisk över Estlands öde. Vårt hemland var Sverige och vi var svenskar. Frågade man när någon gång något om Estland fick man ofta svaret att han inte minns och att det var så länge sen att det knappt var lönt att rota i det förflutna. Tack vare pappas något kyliga

inställning till sitt fosterland fick jag aldrig någon romantiserad eller idealiserad bild av Estland vilket gjorde det lättare för mig att acceptera Estland då vi flyttade dit 1991. Under våra år där mötte vi nämligen många sverige-ester som levte i tron att man under ytan av dagens Estland skulle hitta det land som deras föräldrar flytt ifrån. Men jag vet nu att 50 år av sovjetisk ockupation har lämnat djupa sår efter sig och att man får leta länge, mycket länge innan man hittar rester av det lyckliga land som upphörde att existera försommaren 1940.

Jag har en bild från min barndom som etsat sig kvar i mitt minne. Den visar min pappa, faster Linda och farbror Eduard som sitter vid köksbordet på Årstavägen någon gång vid mitten av 50-talet. På bordet står en av de lampor pappa tillverkade av tomma genoverkrus. De sitter lutade över en massa papper som de fått från den sovjetiska ambassaden och som dom skall fylla i. Ninna och jag får inte störa. Det pappa och hans syskon sysslar med är att fylla i ansökningsblanketter för att deras mamma, vår farmor skulle få lämna sovjetestland och förena sig med sina barn i Sverige. Men den gången kom inte farmor. Väntan på farmor var ett ofta återkommande tema i min barndom. Till slut kom hon, det var hösten 1960, och jag minns pappas instruktioner hur Ninna och jag skulle ta farmor i hand och säga våra namn.

Under alla Ninnas skolår ägnade pappa många av kvällens timmar till att läsa läxor med henne. Outtröttlig satt han vid hennes skrivbord och hjälpte henne tålmodigt med matte, fysik, engelska och andra svåra ämnen. Hans och mammas engagemang i hennes skolgång var långt utöver vad "vanliga" människor orkar med. Ninnas död var ett oerhört hårt slag för både pappa och mamma. För pappas del tror jag att hans tro på Gud, om den nu någonsin var så stor, upphörde då Gud tog Ninna ifrån oss. Med hennes bortgång svalnade också hans intresse för landet på Fagerdala. Till farbror Georg Stierna hörde jag honom en gång säga att han led av att vara på landet för han såg Ninna springa omkring överallt på tomt.

Vårt sommarhus på Fagerdala var annars min pappas stora livsverk, det vet alla som varit där. På landet var han en Rönnedal som "skuttade med ett skratt ur sin säng". Han var tidigt uppe och vittjade sina nät. Och på kvällarna fick jag följa med honom och lägga långrev eller nät i vasskanten vid vår badvik. Han älskade småfågeln som fanns på landet och han sörjde för deras välbefinnande genom att jaga bort varanda katt eller ekorre som vågade visa sig på vår tomt. Under några år var han särskilt god vän med en bofink som vi döpte till Jacob. Det gick så långt att Jacob åt brödsulor ur pappas hand. Jacob kände man igen på att fjädrarna på hans huvud stod rakt upp.

Att finna ord för att berätta om min pappas hjälpsamhet låter sig inte göras. Den som fick del av hans hjälpsamhet hand vet vad jag menar. Det fanns nog ingen i hans vänkrets som inte fick ta del av detta. Det fanns heller inget spår av egennytta i hans hjälpsamhet, han stod själv i skuggan av sin hjälpsamhet. Alltid redo, i alla väder. Johannes Löparen är en lustig, men i mångt och mycket en utmärkt benämning på pappa. Ständigt på språng. Och jag kan inte minnas att han någonsin sa nej.

Ann, jag och barnen fick ovärderlig hjälp av pappa, särskilt under våra Estlandsår. Han skötte våra "affärer", hyrde ut vårt hus och var både katt- och blomvakt när vi var borta.

Det är inte i självspeglande syfte som jag säger att pappa var stolt när man från UD ringde och frågade mig om jag ville bli Sveriges kulturattaché i Estland. Utnämningen gav hans egen bakgrund som en fordom flykting en alldeles ny status.

I takt med att det stora Estlandsintresset växte i Sverige började också pappa att försiktigt se tillbaka på sitt födelseland. Tillsammans med mamma kom han på ett endagsbesök till Tallinn, våren 1991, 48 år efter det att han lämnade Estland. Jag trodde att han skulle förfasa sig över den sovjetiska vandalismen, men han sa inte så mycket. Han rörde sig på Tallinns gator som om han alltid hade bott där, pekade ut hus och affärer han mindes.

Sen Ann och barnen kommit ut besökte mamma och pappa oss flera gånger. Vi återvände också till Hapsal och tittade in i det lilla huset på Holmi där han vuxit upp. Han återfann även några gamla skolkamrater och en och annan Hapsalbo kände också igen honom.

Den viktigaste Estlandsresan gjorde han annars sommaren 1994 tillsammans med Mati och Eero. Till resan anslöt också Olavi. Pappa hade bokat rum för dem i Hapsals segelklubbs lokaler som ligger vägg i vägg med hans barndomshus. Närmare hemmet i Hapsal kunde de inte komma. Pappa sa att han kände igen vinden som blåste över Hapsalviken och som för seglarna alltid var bäst då den kom "bakom Lepps svinstia".

Eftersom farbror Eduard aldrig åter såg Estland ansåg pappa att det kom an på honom att visa Olavi, Eero och Mati den trakt där han och Eduard vuxit upp tillsammans. Resan till Estland sommaren 1994 blev för pappa en slags försoning med det förflutna och vi som var med fick känsla av att cirkeln nu var sluten.

I farmors hus hittade han sitt frimärksalbum, några skolböcker och fotografier från uppväxttiden. Minnen från en förgången tid som väckte många frågor till liv. Tyvärr kunde vi aldrig lägga färdigt pusslet, pappa gick bort innan vi fått alla bitarna på plats.

Lännersta 22 februari 1996

Hans Lepp

SONG- kören på Barnens Ö

SONG-kören har övat flitigt inför ESTO-96. Vi bestämde oss för att träffas över en helg på Barnens Ö, som ligger norr om Stockholm, inte långt från Norrtälje. Sammanlagt 17 personer var där för att sjunga, umgås och ladda upp inför framträdandet på Scalateatern den 5 augusti. Vi samlades på fredagskvällen den 2 augusti och började öva tidigt på lördagen. De blev drygt 5 timmars intensiv träning under den dagen. (Jag hoppas resultatet märktes!) Alla vi som var med på Barnens Ö var i alla fall glada och nöjda. SONG:s ordförande Monica Ahlström hade ordnat så fint och organiserat allt runt omkring - när det gällde boende och mat, vilket var alldeles utmärkt och t o m kändes lite lyxigt, tyckte jag.

Helle Rosenborg

Fr v bakre ledet: Yvonne Vesterman, Tom Treiberg, Vivi Hallman, Sylvia Dyrberg, Anita Strömkvist, Manfred Strickman, Martina Enggrön, Annika Hamberg och Eva Enggrön. Främre raden fr v: Irene Enggrön, Jenny Melin, Anette Brus, Maj-Gret Jöesaar, Ulla Landman, Monica Ahlström och Agnes Callenmark. Helle Rosenborg, körledare, fotograferade.

Vi sjöng bl a denna sång:

Text av Sven Ahlström
Melodi: Den vita duvan

Vi är sista ledet - söner och döttrar
från en förhärjat land,
smekte alla vindar, värmdde oss solen
vi älskat mest av allt.
Men den stora oron kom över alla.
Såsom en våldsamt brand
speglade den härar, vilka ej ville,
kunde ej göra halt.

Liksom våra fäder för länge sedan
farit till Estlands kust,
båtarna med segel och åror de följde
frihetens starka röst -
tog vi nu farväl av landet de odlat
i endräkt, nöd och lust,
såg ett land försvinna - bråttom att hinna
barn, vilka sökte tröst.

Refr:

Natten den var mörk, timmarna långa,
fienden kunde oss inte fånga.
Stjärnor ledde oss till frihetens eget
land.

Välkommen till Öppet Hus

lördagen den 9 november kl 13-16

Fr o m den 1 oktober får SOV, SONG, Ormsö och Rickul-Nuckö hembygdsföreningar gemensam expedition i nya lokaler.

Den nya adressen är:

Roslagsgatan 57, 113 54 Stockholm.

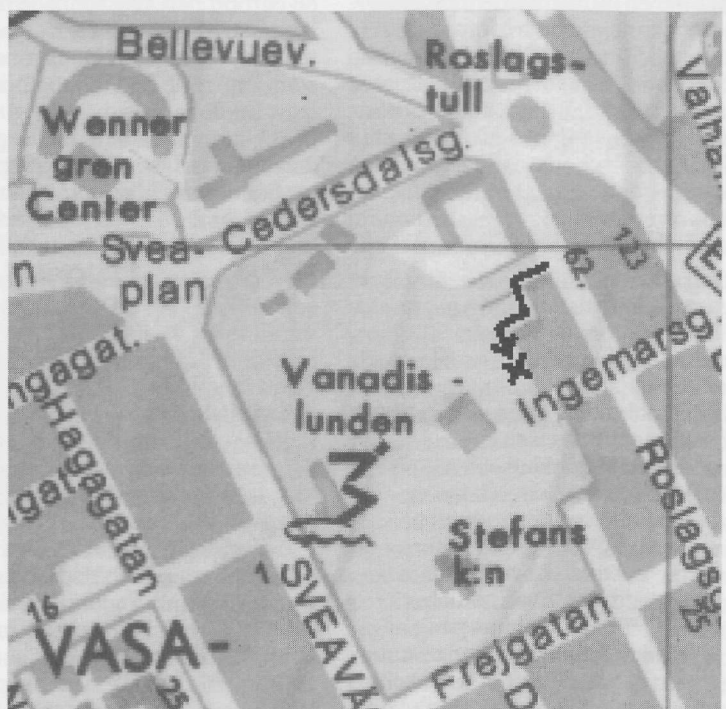
Tel: 08-612 75 99 och fax 08-612 77 85.

(1/2 trappa ner från gatuplanet mot parken.)

Vi visar utställningarna från "ESTO 96" och "Rågöbornas danslag 30 år".

Vi bjuder även på någon liten förtäring.

Här har vi gott om plats för möten, arkiv och inte minst besökare.

Vi firar vår traditionella KYRKODAG i Immanuelskyrkan lördagen den 19 oktober kl 13.00

I år ägnas särskild uppmärksamhet åt S:t Mikaelsskyrkan i Reval/Tallinn både i fråga om medverkande och kollekt. Vi har förmånen att lyssna till följande i Estland mycket bemerkta och uppskattade artister, som är knutna till S:t Mikaelss församling:

Operasångarna Sirje och Väino Puura, pianisten Piia Paemurru, cellisten Peeter Paemurru, organisten Maris Oidekivi samt sångaren Oliver Kuusik.

Fritt inträde. Vi vädjar om en mycket generös kollekt, som helt tillfaller det pågående renoveringsarbetet av S:t Mikaelsskyrkan i Tallinn.

Efter musikgudstjänsten serveras kyrkkaffe på kyrktoget.

Därefter kommer det bland annat att lämnas redovisning av det reparationsarbete av S:t Mikaelsskyrkan som dels pågår och dels är planerat.

Välkomna till Immanuelskyrkan, Kungstensgatan 17 (T-bana Rådmanngatan).

Svenska Odlingens Vänner
Styrelsen

Dagen därpå, söndagen den 20 oktober, medverkar sångarna och musikerna i den svenska vänförsamlingen, S:t Mikaelss församling, kl 11.00 i gudstjänsten både i Vårby Gårds kyrka och i Segeltorps kyrka.

Marianne Sautermeister
Kyrkoherde

Nyman 330
av Brita Högnäs-Sahlgren
(200 sid), Sahlgrens förlag,
Otalampi (Finland) 1996.

Nu, 50 år efter Andra världskrigets slut, så kan antligen historien skrivas om alla dem som slukades av krig och terror. Den estlandssvenske läsaren har bl.a. senast i Anders Stenholms framställning rörande brodern Johans öde i Kustbon (se nr 95:2) fått närmare stifta bekantskap med de fasansfulla öden som mötte dem som deporterades 1941 till det inre av Sovjetunionen.

Nu har den finlandssvenska författaren Brita Högnäs-Sahlgren kommit ut med en bok om ett familjeöde som hon och hennes familj har kunnat följa på nära håll. Det gäller folkskolläraren Anders Nyman från Ormsö (f 1904) och hans familj; hustrun Ragnhild (f Högnäs 1907) samt sönerna Börje (f 1932), Svante (f 1934) och Bo (f 1938). Författaren är från Österbotten och kusin till fru Nyman och hon kan genom det nära släktförhållandet skildra det som hände familjen på ett mycket ingående sätt. Det är till och med så att en läsare tycker att det är för intima familjerelationer som lämnas ut. Man får då och då nästan intrycket av att man tjuvläser en dagbok eller att man smygkikar genom ett fönster. Boken är mycket lättläst, inte minst

på grund av den lediga språkbehandlingen. Det finns kanske en del som går att anmärka på bokens innehåll och utformning. Till exempel så kunde författaren ha kontrollerat fakta rörande estlandssvenskarna bättre, kanske kunde hon ha givit boken en mer passande och heltäckande titel och kanske kunde vissa avsnitt ha kortats ner och andra byggts på. Fallet Johan Stenholm, se ovan, utgör exempelvis en parallell till det som hände Anders Nyman och här hade en kommentar kunnat vara på sin plats. Den enda skillnaden är att Johan Stenholm levde exakt tre månader längre, men även han dog ju under lägervistelsen i Tajsjet. Nu båtar det dock knappast med något gnäll över sådana detaljer och detta förminskar nu inte alls det genomgående intrycket av att det här är en mycket angelägen och viktig bok. Det centrala avsnittet rörande Anders Nymans deportering 1941, samt rättegången och domen mot honom på åtta års straffarbete i arbetsläger i Tajsjet i borte Sibirien och slutligen hans död där 1943 är ypperligt skildrade tack vare de rättsliga dokument som familjen Nyman kunde få fram 1993 i och med Sovjetunionens fall. Man kan inte annat än slås av häpnad över att det sovjetiska systemet lade ned en sådan möda på att dokumentera sina egna brott. Att en medelålders folkskollärare som varit medlem i en organisation (Isa-maaliit) som närmast kan betraktas som en form av hemvärnsrörelse kan betraktas som en farlig fiende till staten och dömas till en närmast säker död (under täckmantel av straffarbete), är något vi

har kunnat läsa oss till, även om det i sig är obegripligt. Att sedan det sovjetiska systemet så i detalj följde sina offer att det genomförde intervjuer, vägde, mätte, fotograferade och hälsobedömde dem hela vägen genom den skenbart rättsliga processen, är lika uppseendeväckande varje gång det blir uppenbart.

Vidare får vi i boken följa vad som hände med den övriga familjen Nyman. Ragnhild och barnen internerades i Harkuläget tillsammans med många andra anhöriga till dem som betraktades som statsfiender. Efter hårt straffarbete och ett latent hot mot deras liv lyckades de ta sig hem till Ormsö när tyskarna intog Tallinn hösten 1941. Där levde de under tysk ockupation till våren 1943. Familjen tog sig till Finland och efter ett drygt år där, bl.a. hos släkten i Österbotten så vågde man inte stanna längre. Risker var uppenbar att finnarna skulle tvingas utlämna flyktingar till Sovjetunionen, så resan gick vidare västerut. I den sista delen av boken får vi följa var och en av "pojarna" Nymans berättelser om deras syn på det som de varit med om i livet. Mamma Ragnhild dog tragiskt redan 1956 i sviterna av en gallstensoperation och det står helt klart att hennes pojkar inte haft det lätt i livet. Det är just denna del som innehåller sådant som känns mycket privat. Även denna del har dock inte minst sin aktualitet i studierna kring estlandssvenskarnas 50 år i Sverige. Detta är en angelägen bok, skaffa den och läs den alla ni som vill veta mer om en estlandssvensk familjs öden under 1900-talet!

Jörgen Hedman

NYMAN 330

av Brita Högnäs-Sahlgren

Ett dramatiskt verk om deporteringen av en estlandssvensk familj 1941, flykten till Sverige och sönerns fortsatta liv där.

Kritikerframgång
i finlandssvenska tidningar.
200 sid. Rikt illustrerad.

Kan köpas på SOV:s exp eller
hos Skrifter & Tal. Pris: 190:-.

SAHLGRENS FÖRLAG AB

Skrifter & Tal AB

Det lilla men väl sorterade
antikvariatet på Östermalm.

Nordisk inriktning, alla genrer
även originalspråk.

Nischer; ut- och invandring,
Norra Sverige, judiskt, samiskt,
skönlitteratur m.m.

Litteratur om
Baltikum och av författare från
dessa länder. Återförsäljare för
Sahlgrens förlag, Finland.

Medlemmar i SOV
och prenumeranter på Kustbon
erhåller 10% på allt.

Månd. 15-17, tisd.-fred. 13-18
lördag 11-15.

Karlavägen 73, 114 49 Stockholm
tel. 661 52 70 fax 665 90 64

RICKUL/NUCKÖ
HEMBYGDSFÖRENING

Den klockstapel som Richard Gineman och Harry Seffers tagit initiativ till i Sutlep är nu byggd. Den är likadan som klockstapeln vid Rosleps kapell. Enligt kommunens önskemål har klockstapeln uppförts alldeles utanför muren till Sutleps kyrkogård för att få en bra placering när kyrkogården byggs ut. Klockan är under tillverkning.

JAAAA, nu flyttar vi!

Efter många år på Vikingagatan 25, närmare bestämt sen den 1 januari 1973, byter vi fr.o.m. 1 oktober 1996 adress till Roslagsgatan 57. Jag citerar Hugo Mickelin ur Kustbon (mars 1973) "under de senaste tre åren har arkivstyrelsen nedlagt ett förtjänstfullt arbete för att anskaffa en ändamålsenlig och - vad hyran beträffar - billig lokal". Hyran är inte längre så billig och vi är trångbodd.

Visst kan det för många verka led- samt att lämna ett ställe där så många har lagt ner mycken möda och stort besvär för att få allt att fungera till det bästa, men nu är det ändå dags att flytta till större lokaler.

Väl ventilerade och med gott om plats för kontor, arkiv, grupprum, pausrum och en stor utställnings- och samlingslokal och dessutom billigare hyra. Pausrummet ligger i direkt anslutning till ett pentry, där man kan koka kaffe m.m. Till kaffet kan man låna en bok att läsa i, eller kanske ett gammalt nummer av Kustbon som man saknar där hemma.

Arkivutrymmet, med nya hyllor och ordning och reda, (allt från Bredängslokalen flyttas hit) samt ett stort säkerhetsarkiv måste få arkivgruppen att trivas ändå bättre. Större kontorsförråd också, tack för det!

I grupprummet kan släktforskarna sitta i lugn och ro utan att behöva störas av andra.

Allt i allon (kanslisten) får en ergonomiskt riktig kontorsplats och mer lättstädade ytor. Hembygdsföreningarna Ormsö, Rickul/Nuckö samt SONG får egna förrådsutrymmen. Hembygdsföreningarna har också egna arbetsplatser.

Hela stället har en positiv anda.

Vi får också bättre möjligheter att visa upp vad vi har att sälja och anslags-

tavlor där man kan läsa om aktuella händelser.

Utanför finns en park, där man kan sitta och fika eller kanske handarbete. Roslagsgatan, är en "spännande gata" med massor av affärer och en strid ström av många människor. På vägen in till "våran" gård, precis i hörnet, finns ett café, som har öppet dygnet runt.

C:a 300 m från våra lokaler ligger buss 53:s slutstation. Den kan man ta från Slussen, Centralen och Odenplan. Närmaste tunnelbanestationer är Rådmanngatan och Tekniska Högskolan. Bussarna 54 och 44 stannar i hörnet Odengatan/Roslagsgatan.

När man kommer fram finns det en trappa som man måste besegra och kliva nedför, men vad gör det när man kommer till en sådan trevlig miljö. Och jag lovar att det ska det vara skottat på vintern när ni kommer.

Kostnadsfritt kan vi också få låna ett större samlingsrum med tillgång till ett kök. Ett stort samlingsrum där man kan ha årsmöten, filmförevisningar, föredrag m.m. när våra egna lokaler inte räcker till. Dusch finns också, så kanske Rågödansarna kan tänka sig att använda lokalerna?

Finns det någon, som kan tänka sig att skänka en kaffeservis och finns det kanske någon, som vill bli av med lite gröna växter (som inte är så ljuskänsliga)? Och säkert finns det någon, som har något i ett skåp som ytterligare kan förhöja trivselen i vår lokal.

En parkeringsplats har SOV som sin egen, men säkert går det lika bra att parkera runt omkring, särskilt på kvällstid. Visst verkar det väl bra, det tycker i alla fall ja!

Ulla-Stina Rundgren.

Föreningen diskuterar nu hur ett stipendium för någon eller några elever från Nuckö skall utformas. Vi arbetar också med ett antal träffar främst för dem som är födda i Sverige eller var små, när de kom hit. Under träffarna kommer livet i de gamla byarna att presenteras.

Höstens medlemsblad kommer ut omkring 1 okt och 10 dec. Kom gärna med bidrag! Vi välkomnar debattinlägg.

Vi väntar också på vår medlem nr 700. Det kan bli du om du skyndar dig att sätta in 150 kr (50 kr om du är yngre än 26 år) på PG 55 68 81-1.

Per-Erik Fyhr

Meddelande till Tisdagsträffen!

Hösten är kommen. Är du intresserad av att vara med på våra fortsatta träffar så ses vi och planerar framåt i SOV:s nya lokal på Roslagsgatan 57, 1/2 tr ner, tisdagen den 8 oktober kl 13.30.

Vår käre

Alexander Thomson

* 25 december 1911
† 11 juli 1996

KLARA
SEVERT och INGER
KRISTINA och MATS
Terese Magnus
Caroline
Släkt och vänner

Till en stad jag är på
vandring
Dit där rosor aldrig dör

Vår käre

Alfred J Murman

* 13 juli 1927
† 19 december 1995

Med saknad

OSKAR EDVARD
Släkt och vänner

Sakta kom döden
Han kom som en vän
Han tog dig vid handen
och ledde dig hem

Älskad make, far och
morfar

Axel Åkerman

* 12 mars 1915
† 2 augusti 1996

Aline
Inga
Svea

Den dagen jag går, för att
ej vända åter.
Jag vill att ni minns mig
precis som jag var.
Det blir bara värre mina
kära, om ni gråter
för ingen kan ändra det
öde man har.

Vår kära

Agneta Nilsson
f Ahlberg

* 27 augusti 1907
Ormsö
† 9 juni 1996

Syskon och
syskonbarn
med familjer
Släkt och vänner

I vårt minne du lever
du finns alltid kvar.
I tanken vi ser dig
precis som du var.

Vår kära

Irene Pajus
född Aman

* 16 augusti 1906
† 24 november 1995
Sollentuna

HJALMAR o KERSTIN
ESTHER o EINAR
INGRID o KARL-ERIK
MARGARETA
Barnbarn med familjer
Syskon
Släkt och vänner

Tack för vad Du givit
Tack för vad Du var
Tack för ljusa minnen
som Du
lämnat kvar.

Vår mor

Alide Maria Westerblom
f Pikner

* 9 maj 1895 på Ormsö
† 30 maj 1996 i Farsta

IN MEMORIAM

Vår far

Anders Hansson
Westerblom

* 16 sept 1896 på Ormsö
† 21 april 1942 i
Alexandrovskifängelset,
Irkutski oblast.

Barn
Barnbarn
Barnbarnsbarn

Renoveringsarbetet är i full gång!

Den 17 januari i år anslog Sveriges Kyrkofond 300.000 kr för att användas till vår kyrkas dränering. Mängder av vatten har under decennierna forsat ner från det intilliggande Domberget in i kyrkans källare, vilket medfört att fukt trängt in i väggarna. Arbetet måste utföras varligt eftersom byggnaden är gammal (färdigbyggd 1532). Då och då stoppas arbetet av arkeologer när intressanta föremål uppdagas - hittills ca 200. I september/oktober beräknas arbetena vara slutförda. Dräneringen är det första stora etappmålet i vår kyrkas totala upprustning/renovering.

Nästa mål är utbyte av samtliga fönster och detta är ett måste för att kunna ha plusgrader i kyrksalen under vinterhalvåret. Under den gångna vintern var det ofta så kallt att vår kyrkokör tvingades upphöra med sina sångövningar. Nya fönster kostar ca 425.000 och om dessa ska kunna färdigställas och monteras senast i oktober behöver vi mer pengar omgående.

Estlands Konstmuseum vill gärna disponera hela kyrkans källarplan för utställning av ikoner. Utställningen är avsedd att vara permanent med museet som ansvarigt för alla risker. Alla inträdesavgifter är avsedda att oavkortade tillfalla vår församling.

Lämna gärna ett bidrag på PG 649 27 05-6.

Ivar Boman

SONG:s resa 1996

Jag vill rikta ett varmt tack till alla deltagare i resan runt Estland under första veckan i juli.

Ett speciellt tack till våra duktiga medhjälpare Margit Rosen-Norlin och Ivar Boman utan vars hjälp den inte hade kunnat genomföras.

Monica Ahlström,
Ordf i SONG.

FAMILJENYTT

☞ GULDBRÖLLOP ☞

I Kustbon 1946 läser vi:

1 december 1946.

Edvard Välja, Nuckö och Gertrud Ahlqvist, Ormsö i Katarina församling. Vigseln förrättades av pastor Dahlin.

(Senare togs namnet Velin och de två är bosatta i Kanada).

21 december 1946.

Elmar Gustaf Nyman, Nuckö och Gunhild Maria Lindquist, Sikeå i Gustav Vasa församling. Vigseln förrättades av komminister Edsman.

☞ VIGSEL ☞

I svenska S:t Mikael's församling har vigsel ägt rum den 29 juni 1996 mellan rikssvensken Kjell Anderson och estniskan Liina Karotsing. Vigseln förrättades av prosten Gustav Piir, församlingens tillsynspräst och är den första vigseln i denna församling sedan 1940-talet, dvs då Estland ännu var självständigt.

BEMÄRKESEDAGAR

4:E KVARTALET 1996

☞ 97 ÅR ☞

Katarina Ahlström, född den 7 november 1899, Ormsö

Johannes Ahlberg, född den 23 december 1899, Rickul

☞ 95 ÅR ☞

Olga Söderlund, född Rebane den 10 november 1901, Rickul

☞ 93 ÅR ☞

Mina Ruderström, född Toom den 9 november 1903, Vippal

Amanda Engman, född Teichman den 12 november 1903, Nuckö

Eduard Rudolf Mathiesen, född den 18 november 1903, Nuckö

Alida Sedman, född Bedman den 27 december 1903, Nuckö

☞ 91 ÅR ☞

Johan Törnblom, född den 11 oktober 1905, Ormsö

Matilda Vikman, född Friman den 24 november 1905, Nuckö

Aline Grenbaum, född den 14 december 1905, Vippal

☞ 90 ÅR ☞

Marianne Engman, född Edvard den 2 oktober 1906, Reval

Marta Stahl, född Treiberg den 2 oktober 1906, Rickul

Alide Sedman, född Koinberg den 16 oktober 1906, Nuckö

Oskar Hendriksson, född den 25 oktober 1906, Reval

Heino Sallert, född den 4 november 1906, Reval

Maria Roos, född Söderholm den 7 november 1906, Nuckö

Kristof Talberg, född den 29 november 1906, Rickul

Nikolai Koinberg, född den 2 december 1906, Rickul

☞ 85 ÅR ☞

Pauline Talberg, född Hamberg den 12 oktober 1911, Rickul

DÖDA

Elin Magnusson, född Ahlström den 5 januari 1933 på Ormsö, avled den 26 mars 1996 i Farsta/Stockholm.

Oskar Rönnkvist, född den 22 augusti 1921 på Ormsö, avled den 18 april 1996 i Stockholm.

Ander Tammgren, född den 24 april 1911 på Ormsö, avled den 21 maj 1996 i Stockholm.

Agneta Edholm, född Fällman den 7 juli 1914 på Ormsö, avled den 24 maj 1996 i Stockholm.

Bengt Massalin, född den 24 juli 1946 på Lidingö, avled den 24 maj 1996 på Lidingö.

Laine Pella, född Kratsof den 12 januari 1926 i Estland, avled den 30 maj 1996 i Stockholm.

Johan Bergström, född 25 juli 1915 på Ormsö, avled den 3 juni 1996 i Estland.

Harry Sven Bäckman, född den 22 april 1929 på Ormsö, avled den 3 juni 1996 i Stockholm.

Elmere Lillevars, född den 27 september 1912 på Nargö, avled den 7 juni 1996 i Stockholm.

Katarina Grundström, född Björkman den 26 juni 1898 på Ormsö, avled den 8 juni 1996 i Stockholm.

Axel Arvik, född den 9 mars 1925 på Ormsö, avled den 10 juni 1996 i Vallentuna.

Einar Peedu, född den 9 november 1924 på Nuckö, avled den 11 juni 1996 i Stockholm.

Irene Jürgensman, född Koinberg den 16 september 1913 på Nuckö, avled den 21 juni 1996 i Stockholm.

Gertrud Gärdström, född Grundström den 20 mars 1913 på Ormsö, avled den 1 juli 1996 i Falköping.

Johan Åkerman, född den 26 mars 1916 på Ormsö, avled den 17 juli 1996 i Sorunda.

Heino Avango, född den 20 mars 1923 i Reval, avled den 19 juli 1996 i Stockholm.

Per-Henrik Lorentz, född den 7 april 1940 på Runö, avled den 3 augusti 1996 i Solna.

Anders Hamberg, född den 25 september 1926 på Ormsö, avled den 6 augusti 1996 på Gotland.

Gudstjänster i den svenska S:t Mikael'skyrkan i Tallinn hösten 1996.

29 september kl 12 Mikaelidagen
(Tord Wetterqvist, Kivik)

20 oktober kl 12
(Kerstin Berglund, Uppsala)

17 november kl 12
(Ragnar Svenserud, Visby)

25 december kl 12 Juldagen

Kyrkans adress: Rüütli 9 (Gamla stan)

Meta Regina Erik, född Berg den 21 oktober 1911, Reval
 Nelly Mathilda Koinberg, född Brunberg den 23 oktober 1911, Rickul
 Hilda Nibon, född Hamberg den 23 oktober 1911, Nuckö
 Carl Vesterblom, född den 27 oktober 1911, Odensholm
 Johan Nyblom, född den 29 oktober 1911, Ormsö
 Hilda Lemberg, född den 12 november 1911, Nuckö
 Elmar Stenman, född den 21 november 1911, Nuckö
 Milda Herodes, född Jürgensson den 1 december 1911, Reval
 Maria Svensson, född Bergström den 15 december 1911, Ormsö
 Katarina Salin, född Öman den 17 december 1911, Ormsö
 Valentine Pent, född Mühle den 23 december 1911, Reval

☞ 80 ÅR ☞

Maria Sjöman, född Grundström den 1 oktober 1916, Ormsö
 Erna Saarväli, född Lauri den 9 oktober 1916, Reval
 Herbert Lagman, född den 13 oktober 1916, Rickul
 Maria Svedberg, född den 14 oktober 1916, Ormsö
 Signe Andersson, född Aman den 14 oktober 1916, Nuckö
 Agneta Peedu, född Tomsson den 19 oktober 1916, Ormsö
 Alma Jürgensman, född den 1 november 1916, Nuckö
 Gleb Lindeberg-Lindvet, född den 3 november 1916, Reval
 Maj-Lis Lagman, född Vesterbom den 14 november 1916, Rickul
 Gertrud Engdahl, född Nyblom den 17 november 1916, Ormsö
 Thomas Lorentz, född den 28 november 1916, Runö
 Johan Öman, född den 29 november 1916, Ormsö
 Georg Erik Kesküll, född den 18 december 1916, Reval

☞ 75 ÅR ☞

Helga Einpaul, född Vahtman den 1 oktober 1921, Reval
 Maria Alida Forsberg, född Hammerman den 4 oktober 1921, Ormsö
 Erna Benström, född den 5 oktober 1921, Vippal
 Alexander Järnström, född den 7 oktober 1921, Ormsö
 Alfred Friberg, född den 16 oktober 1921, Ormsö
 Elias Schönberg, född den 16 oktober 1921, Runö

Lydia Johansson, född Ahlberg den 21 oktober 1921, Ormsö
 Meta Högström, född Seman den 21 oktober 1921, Nuckö
 Anders Bergström, född den 23 oktober 1921, Ormsö
 Sanfrid Bleses, född den 28 oktober 1921, Nuckö
 Bruno Manfred Strandberg, född den 20 november 1921, Reval
 Ellen Elise Hammerman, född Raudsepp den 27 november 1921, Hapsal
 Fide Murman, född den 27 november 1921, Ormsö
 Emil Johannes Fagerlund, född den 28 december 1921, Ormsö
 Ingeborg Erkas, född Brus den 3 december 1921, Odensholm
 Elise Mitman, född Puhtkivi den 11 december 1921, Nuckö
 Hilda Olsson, född Targama den 11 december 1921, Vippal
 Karin Leonora Söderström, född Mүүrsepp den 12 december 1921, Reval
 Valter Erkas, född den 13 december 1921, Odensholm
 Ernst Brus, född den 19 december 1921, Odensholm
 Gunnar Valentin Brunberg, född den 20 december 1921, Rickul
 Aina Armilda Edita Karlsson, född Dans den 21 december 1921, Rickul
 Katarina Sjöman, född den 22 december 1921, Ormsö
 Emmy Heyman, född den 22 december 1921, Rickul
 Alexander Treiberg, född den 31 december 1921, Rickul

☞ 70 ÅR ☞

Hjalmar Edvin Ahlström, född den 6 oktober 1926, Ormsö
 Alfred Passvik, född den 10 oktober 1926, Runö
 Uno Sven Lemberg, född den 11 oktober 1926, Nuckö
 Ingeborg Lydia Palm, född Schönberg den 12 oktober 1926, Nuckö
 Gunnar Nordsten, född den 18 oktober 1926, Ormsö
 Elvira Katarina Asplund, född den 22 oktober 1926, Ormsö
 Vanda Emelie Törnqvist, född Boman den 29 oktober 1926, Rickul
 Ellen Kүүn, född Kristian den 3 november 1926, Nargö
 Edith Gunborg Pettersson, född Lindström den 4 november 1926, Rickul
 Klara Brus, född den 6 november 1926, Odensholm
 Meinhard Gottfrid Laving, född den 7 november 1926, Nuckö
 Alice Ingeborg Wiklund, född Espling

den 11 november 1926, Rågöarna
 Viktor Korvet, född den 12 november 1926, Reval
 Algot Edvin Hallman, född den 12 november 1926, Rickul
 Algot Lembit Bedman, född den 22 november 1926, Nuckö
 Alma Elvine Rönnerberg, född den 24 november 1926, Ormsö
 Cecilia Fagerström, född den 25 november 1926, Neve
 Svea Ellen Olga Amberman, född den 28 november 1926, Hapsal
 Agnes Söderholm, född den 28 november 1926, Nuckö
 Heljo Kaasik, född den 29 november 1926, Reval
 Remedja Aurelia Karlsson, född Nandén den 2 december 1926, Nuckö
 Axel Emil Alvik, född den 3 december 1926, Ormsö
 Runar Anders Lindquist, född den 8 december 1926, Ormsö
 Algot Anders Ahlberg, född den 14 december 1926, Ormsö
 Viktor Samberg, född den 16 december 1926, Korkis
 Ivar Bleses, född den 18 december 1926, Nuckö
 Sigmar Henrik Tegelberg, född den 22 december 1926, Rickul
 Ellen Ingeborg Pettersson, född Brunberg den 23 december 1926, Rickul
 Sigrid Kristina Adamski, född Strandberg den 24 december 1926, Runö
 Astra Sigrid Vainman, född Palmkron den 25 december 1926, Korkis
 Axel Thomas Friberg, född den 26 december 1926, Ormsö
 Ivar Borrman, född den 29 december 1926, Rickul

Rättelse i bildtext i mars -96

Fotografiet till "Vallandet i Estlands svenskbygder" är från Vårännan på Vastrände taget av misionären Eskil Rydén 1931. Några av kvinnorna: Tio Norrberg Bergsby Mats, Kersti Vikman Bergsby Pet, Therese Mählberg Bergsby Henders vänd med ryggen mot. Pojken med mössan är Ivar Fagerlund Bergsby Mats.
Ingvald Dyrberg

Rättelse i bildtext i juni -96

"Barndomsminnen från Ormsö." Bilden längst ner till höger föreställer Magdalena Hollingers äldre syster Maria Fagerlund tillsammans med sina bröder Jakob (tv) och Johan Österman vid Magdalenas begravning.

Thomas Lorentz

POSTTIDNING B

Svenska Odlingens Vänner

Vikingagatan 25, 1/2 tr ned

113 42 Stockholm

ISSN 0345-6706

☞ 65 ÅR ☞

Rut Söderholm, född den 8 oktober 1931, Rickul
Gunnar Timm, född den 9 oktober 1931, Ormsö
Maria Beckman, född den 11 oktober 1931, Ormsö
Aline Elin Rosenblad, född den 12 oktober 1931, Ormsö
Ingvar Alfons Gärdröm, född den 16 oktober 1931, Ormsö
Henrik Reinhard Ahlström, född den 17 oktober 1931, Ormsö
Ulla Rundlöv, född Heldring den 25 oktober 1931, Rickul
Fred Georg Grönman, född den 6 november 1931, Ormsö
Felix Sven Schönberg, född den 6 november 1931, Nuckö
Enno Hallek, född den 7 november 1931, Rus
Ottilia Ingrid Törnblad, född Freiman den 8 november 1931, Nuckö
Hilja Rydberg, född Strickman den 9 november 1931, Korkis
Lydia Ingeborg Westh, född Stenholm den 9 november 1931, Ormsö
Elvine Adele Ahlström, född den 14 november 1931, Ormsö
Uno Algot Peterberg, född den 16 november 1931, Ormsö
Linda Ingrid Ahlström, född den 29 november 1931, Ormsö
Ingeborg Maria Torén, född Dykström den 30 november 1931, Runö
Inga Irene Durkfält, född Stenberg den 1 december 1931, Rickul
Evald Luks, född den 4 december 1931, Nuckö
Einar Valfrid Mählberg, född den 7 december 1931, Rågöarna
Jenny Frideborg Stahl, född den 12 december 1931, Rickul
Emanuel Freiman, född den 13 december 1931, Nuckö
Helju Jöers, född Engblom den 15 december 1931, Korkis
Lucia Berkman, född den 18 december 1931, Nuckö
Ingrid Westerblom, född den 18 december 1931, Odensholm
Sigvard Olof Gärdröm, född den 20 december 1931, Ormsö
Adele Sigrid Ahlberg, född Lindström den 22 december 1931, Ormsö
Sven Bernhard Rosenborg, född den 23 december 1931, Rågöarna

Pauli Koinberg, född den 25 december 1931, Nuckö
Kaljo Uusmets, född den 27 december 1931, Reval
Valter Bernhard Heldring, född den 28 december 1931, Rickul
Alrik Elof Boman, född den 30 december 1931, Rickul
Sven Masing, född den 30 december 1931, Reval

☞ 60 ÅR ☞

Silvi Mickelin, född den 7 juli 1936, Ormsö. Alltjämt bosatt i Ormsö/Hapsal.
Ingvar Johannes Thomson, född den 1 oktober 1936, Ormsö
Arne Pikner, född den 4 oktober 1936, Ormsö
Albin Anders Storm, född den 4 oktober 1936, Ormsö
Lilian Valborg Ekman, född den 6 oktober 1936, Rickul
Anita Irene Pocoljevs, född den 10 oktober 1936, Riga, Lettland
Inga Linnea Friberg, född Elfvengren den 12 oktober 1936, Rågöarna
Ingvar Albert Grahn, född den 14 oktober 1936, Runö
Rainar Olav Dahl, född den 15 oktober 1936, Reval
Ingeborg Leontine Kyller, född Österman den 17 oktober 1936, Rickul
Anne Jaagupsoo, född den 20 oktober 1936, Hapsal
Ivar Sjöman, född den 22 oktober 1936, Ormsö
Sven Sjöman, född den 22 oktober 1936, Ormsö
Jyri Juhan Talts, född den 22 oktober 1936, Helsingfors
Henrik Olle Lindström, född den 28 oktober 1936, Ormsö
Gustav Simonson, född den 10 november 1936, Nuckö
Valma Gineman, född den 15 november 1936, Nuckö
Sven Bergström, född den 20 november 1936, Ormsö
Lennart Strömfelt, född den 22 november 1936, Runö
Hilma Adelman, född den 29 november 1936, Nuckö
Ilse Hallman, född den 5 december 1936, Rickul
Valdur Nibon, född den 10 december 1936, Nuckö
Evald Brunberg, född den 11 december 1936, Rickul

Sven Rant, född den 14 december 1936, Nuckö
Elvi Treiberg, född den 14 december 1936, Rickul
Uno Ingvar Laning, född den 18 december 1936, Nuckö
Eha Freiman, född den 19 december 1936, Nuckö
Gunnar Lilja, född den 22 december 1936, Ormsö

☞ 50 ÅR ☞

Arne Sigvard Granberg, född den 3 oktober 1946, Nyköping/Nuckö
Stig Ove Grönvall, född den 28 oktober 1946, Sundbyberg/Rickul
Bo Anders Nee, född den 30 oktober 1946, Lidingö/Runö
Hans Krister Jöers, född den 7 november 1946, Stockholm/Nuckö
Eivor Elisabeth Stiegler, född Klingberg den 17 november 1946, Södertälje/Rickul
Erik Lemberg, född den 3 december 1946, Hammarby/Reval
Inger Birgitta Tegelberg, född den 4 december 1946, Stockholm/Rickul
Inga-Britt Katarina Landman, född den 18 december 1946, Bromma/Ormsö
Riina Bollman, född den 22 december 1946, /Reval
Nils-Erik Carlsson, född den 22 december 1946, /Reval
Nils-Erik Deemus, född den 22 december 1946, Stockholm/Rickul

Lär mer om ditt ursprung!

Rickul/Nuckö Hembygdsförening anordnar en serie träffar för dig, som inte har egna minnen från det gamla Rickul/Nuckö-området och Sutlep.

De två första träffarna äger rum lördagarna den 19 oktober och 23 november 12.30-16.00.

Plats: Folkets hus i Rågsved.
Kaffe serveras.

Anmäl dig till Ingvald Luks senast den 11 oktober.

Tel: 08-581 730 07 eller skriv en rad under adress Krikonstigen 40, 196 32 Kungsängen.

Välkommen!
Per-Erik Fyhr